

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies

Ocak 2022, Cilt: 1, Sayı: 1, ss.22-66

January 2022, Volume: 1, Issue: 1, pp.22-66

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 21 Ocak 2022 / 21 January 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 29 Ocak 2022 / 29 January 2022

Makale Yayım Tarihi / Publication Date : 30 Ocak 2022 / 30 January 2022

Makalenin Başlığı / Article Title

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz

Terrorism Studies in Turkey: An Analysis of Graduate Thesis and Program Curriculum

Yazar(lar) / Writer(s)

Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN

Elif GÜLTEKİN

Atf Bilgisi / Citation:

Seren, M. ve Gültekin, E. (2022). Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(1), ss. 22-66, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/trad.2>

Seren, M. ve Gültekin, E. (2022). Terrorism Studies in Turkey: An Analysis of Graduate Thesis and Program Curriculum. *Journal of Terrorism and Radicalization Studies*, 1(1), pp. 22-66, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/trad.2>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği
Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

Telefon/Telephone: +90 312 441 11 50

www.tradergisi.com

e-posta/e-mail: editortrad@teram.org

TÜRKİYE'DE TERÖRİZM ÇALIŞMALARI: LİSANSÜSTÜ TEZ VE PROGRAM MÜFREDATLARININ İNCELENMESİNE DAİR BİR ANALİZ

Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN *, Elif GÜLTEKİN**

ÖZET

Kuruluşundan itibaren amaç, motivasyon, yöntem, imkân ve kabiliyetleri itibarıyla birbirinden farklılık sergileyen iç ve dış kaynaklı çok sayıda terör örgütünün hedefinde konumlanan Türkiye'nin, terörizmle mücadelede on yıllardır biriktirdiği bilgi ve deneyimi akademiyle buluşturması oldukça geç bir dönemde gerçekleşmiştir. Esasında Türkiye'nin terörizm çalışmalarına ilişkin akademik farkındalığı ve bilinci daha erken bir dönemde gelişmiş olmasına rağmen; zihinsel dönüşüm ve hazırlığın, kurumsallaşma süreç ve seviyesi ile paralel seyretmediğini söylemek mümkündür. Bunun temel sebebi Türkiye'de terörizm çalışmalarına yönelik kurumsallaşmanın geç ortaya çıkması ve halen bu kurumsallaşma çabalarının devam etmesidir. Nitekim bu makale, Türkiye'de 2000'lerin başından itibaren terör ve terörizmle ilgili konularda tedricen artan akademik ilginin; lisansüstü tez çalışmalarına yansıyan somut çıktısı kadar, aynı zamanda bu ilginin neden halen kurumsallaşmayı istenilen seviyeye taşıyamadığını irdelemektedir. Zira lisansüstü tez çalışmalarına dair toplanan verilerin ortaya koyduğu nicel bulgular, terörizmle ilgili Türkçe literatürün hızla zenginleştiğine dair iyimser; buna mukabil tezlerin kapsam ve muhteviyatı, akademik programların, alan uzmanı akademisyenlerin ve müfredatın yetersizliği ise niteliğe dair kötümser bir tablo çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Üniversite, Lisansüstü Eğitim, Terör, Terörizm, Yüksek Lisans Tezi, Doktora Tezi.*

TERRORISM STUDIES IN TURKEY:

AN ANALYSIS OF GRADUATE THESIS AND PROGRAM CURRICULUM

ABSTRACT

Since its establishment, Turkey, which has been the target of various domestic and foreign terrorist organizations that differ from each other in terms of their goals, motivations, methods, opportunities, and capabilities, brought together the knowledge and experience accumulated for decades in the fight against terrorism with the academia at a very late stage. In fact, although Turkey's academic awareness of terrorism studies increased at an earlier

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, merve-seren@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0931-1572

** Araştırma Görevlisi, Güvenlik Çalışmaları, SETA Vakfı, ORCID: 0000-0001-6070-4729

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 21 Ocak 2022 / 21 January 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 29 Ocak 2022 / 29 January 2022

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

stage; it is possible to say that mental transformation and preparation are not parallel to the process and level of institutionalization. The main reason for this is the late emergence of the institutionalization of terrorism studies in Turkey and the ongoing effort for institutionalization. As a matter of fact, this article examines why the academic interest in terrorism and terrorism-related issues, which has been gradually increasing in Turkey since the early 2000s, still cannot take institutionalization to the desired level as well as its concrete output reflected in graduate thesis studies at the same time. The quantitative findings revealed by the data collected on graduate thesis studies suggest that Turkish literature on terrorism is rapidly enriching; however, the scope and content of dissertations, the inadequacy of academic programs, academic experts and curriculum indicate a pessimistic outlook for the quality of the future terrorism research.

Keywords: *University, Postgraduate Education, Terror, Terrorism, Master's Thesis, Doctoral Dissertation.*

GİRİŞ

Türkiye’nin kuruluşundan itibaren risk ve tehdit tanımlamasında ‘terör/terörizm’ olgusu öncelikli ve geniş bir yer kaplamasına rağmen, mevzunun Türk akademisinde hak ettiği ilgi ve karşılığı görmesi oldukça uzun bir süre sonra gerçekleşmiştir. Özellikle Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkerên Kurdistanê, PKK) terörün ortaya çıkmaya başladığı 1970’li yıllar ve terörün Türkiye’yi daha fazla hedef aldığı 1980’li ve 1990’lı yıllarda terörizm çalışmaları, uluslararası terörizm çalışmaları literatürünün gerisinde kalmış ve salt PKK terörü üzerine odaklanmıştır. Bu anlamda Türkiye’nin uzun tarihi geçmişi haiz terörizmle mücadele serüveninin akademik çalışmalara yansması; terörizm çalışmalarının genişlemesi ve derinleşmesi oldukça geç bir döneme tekabül etmiştir. Ancak 2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de güvenlik ve terörizm çalışmalarına yönelik akademik ilgi artış göstermiş; bu eğilim, üniversitelerin alana özel müstakil programlar açması yahut farklı disiplin ve bilim dalları altında konuya ilişkin ders ve tez çalışmaları yürütülmesi teşvik edici bir rol oynamıştır.

Türkiye’nin terörizm çalışmalarıyla ilgili kat ettiği mesafeyi analiz ederken, Batı literatüründe güvenlik, strateji ve terörizm çalışmalarının izlediği seyrin göz önünde bulundurulması önemlidir. Zira mevzubahis alanlara ilişkin akademik çalışmalarda ekseriyeti Batı merkezli üç kırılma noktasından bahsetmek mümkündür. Birincisi; 20. Yüzyılın erken dönemlerinde Uluslararası İlişkilerin bir akademik disiplin haline gelmesi ve Siyaset Bilimi olarak İngiltere ile Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD)

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

kurumsallaşma sürecine tabi kılınmasıdır. Esasında “Uluslararası İlişkilerden önce Uluslararası İlişkiler” olarak bahsedilen önceki yüzyıllarda konuyla ilgili çalışmalar olsa da Uluslararası İlişkilerin ‘kavramsallaşması’ ve ‘kurumsallaşması’, 1919 yılında İngiltere’deki Galler Üniversitesi namı diğer Aberystwyth Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler Bölümü’nün kurulmasıyla başlamıştır. Müteakip süre zarfında ABD’deki Georgetown Üniversitesi (1919) ve Güney Kaliforniya Üniversitesinin (1924) yanı sıra Fransa gibi Avrupa ülkelerindeki üniversitelerde aynı/benzer isimli departmanlar teşekkül ettirilmiştir. Özellikle modern dönemin ilk büyük krizi olarak adlandırılan Birinci Dünya Savaşı’nın ardından ‘ideoloji’, ‘ekonomi’ ve ‘savunma ikilemi’ gibi can alıcı konular, Uluslararası İlişkiler alanının gelişmesi ve ilerleyen dönemlerde küresel ölçekte yaygınlaşan ve canlanan bir alana evrilmesiyle devam etmiştir (Acharya ve Buzan, 2019, s. 23-32).

1940’lı yıllar Stratejik Çalışmaların doğuşuna tanıklık ederken; Uluslararası İlişkilerin askeri boyutuna odaklanan Geleneksel Güvenlik Çalışmaları (Stratejik Çalışmalar, Ulusal Güvenlik Çalışmaları, Uluslararası Güvenlik Çalışmaları, Realist Güvenlik Çalışmaları vb.) farklı adlandırmalar ile literatürde kendisine giderek daha geniş bir yer bulmuştur. Bu süreçte, Uluslararası İlişkiler literatürü ve kurumsallaşma açısından bilhassa 1900’lerden itibaren sivil ve bağımsız düşünce merkezlerinin kuruluşu ve bunların akademik çıktıları ziyadesiyle etkili olmuştur. Dünyanın ilk düşünce kuruluşu unvanını elinde bulunduran RUSI, 1835 yılında İngiltere’de kurulurken; ilerleyen yıllarda günümüze değin varlıklarını ve etkilerini sürdüren Carnegie Endowment for International Peace (1910), Institute for Government Research (1916, sonradan Brookings Institution), Royal Institute of International Affairs at Chatham House (1920), Council on Foreign Relations (1921), Centre d’Etudes de Politique Etrangère (1935, sonradan IFRI), RAND (1948), International Institute for Strategic Studies (1958) vd. o dönemin öncü eserleri olarak doğmuşlardır.

İkinci kırılma noktası; strateji ve güvenlik çalışmalarını Askerî Bilimin sınırlarına hapseden zihinsel ve kurumsal anlayışın terk edilmeye başlanmasıdır. Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi, Güvenlik Çalışmaları ve Stratejik Çalışmalar arasındaki kavramsal bulanıklık devam etmekle birlikte; Soğuk Savaş Dönemi ile Soğuk Savaş Sonrası Dönem güvenlik olgusuna yönelik yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Böylece dar ve geniş

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

kapsamlı olarak iki eksenle incelenen Güvenlik Çalışmaları; Soğuk Savaş Döneminin savunma, caydırıcılık, güvenlik ikilemi, güç dengesi gibi askeri odaklı ve devlet merkezli anlayışından askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevre meselelerine insani güvenlikten cinsiyet güvenliğine, barış çalışmalarından güvenlikleştirmeye muhtelif yaklaşımlar kazandıran farklı ve geniş bir yelpazeye dönüşmüştür (Buzan ve Hansen, 2009, ss. 8-19; 91-100; Brauch, 2012, ss. 167-199).

Bu yönüyle ele alındığında, Uluslararası İlişkilerin akademik bir disiplin haline gelmesi ve kurumsallaşması, Stratejik Çalışmalar ile Uluslararası Güvenlik Çalışmalarının doğuşuna ve gelişimine temel teşkil etmiştir. Bu durum, Terörizm Çalışmaları açısından Batı literatürünün zenginliğini ve eğitim/öğretiminin geldiği seviyeyi idrak açısından önemlidir. Uluslararası Güvenlik üzerine yapılan tartışmalar uzunca bir dönem Uluslararası İlişkiler, Dış Politika, Siyaset Bilimi ve genel olarak Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yayımlanan World Politics, International Affairs, International Studies Quarterly, Foreign Affairs, American Political Science Review and Political Studies Quarterly ve Daedalus vd. akademik dergilerde kaleme alınmıştır. Uluslararası Güvenlik Çalışmalarına özel çıkartılan ilk dergi 1958 yılında Avrupa’da yayın hayatına başlayan Survival olmuş; ABD’nin bu alana katkı sunması International Security Dergisi ile 1976 yılını bulmuştur. Takip eden süre zarfında Uluslararası Güvenlik Çalışmaları alanında spesifik konu odaklı çok sayıda akademik dergi çıkarılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Terrorism/Studies in Conflict and Terrorism (1977), Journal of Strategic Studies (1978), Arms Control/Contemporary Security Policy (1980), Intelligence and National Security (1986), Terrorism and Political Violence (1988) ve Security Studies (1990) zikredilmesi gereken başlıca akademik ürünlerdir (Buzan ve Hansen, 2009, s. 97).

Üçüncü kırılma noktası ise Soğuk Savaş Dönemi’nin sona ermesiyle birlikte güvenlik algısı ve çalışmalarında tanıklık edilen dönüşüm sürecinin hızı ve mahiyetidir. 1990’lı yıllarla birlikte güvenlik çalışmaları; özne, epistemoloji, metodoloji, risk ve tehdit algısı, mücadele yöntemleri başta olmak üzere büyük bir değişim sürecine girmiştir. Bu bağlamda Kopenhag Okulu, Feminist Güvenlik Çalışmaları, Barış Araştırmaları, İnsan Güvenliği gibi yeni yaklaşımlar üzerinden cereyan eden tartışmalar literatürün daha da zenginleşmesini sağlamıştır. Bu bağlamda hem “geleneksel” hem de

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

“geleneksel olmayan” güvenlik konularının azami düzeyde çeşitlenip derinleştiği bir dönem ortaya çıkmıştır. Örneğin kitle imha silahları, savunma/silah ticareti, istihbarat ve terörizm gibi konular “geleneksel güvenlik çalışmaları” kapsamında incelenirken; HIV/AIDS virüsü, iklim değişikliği, doğal felaketler, gıda güvenliği, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, düzensiz güç, siber terörizm gibi konular “geleneksel olmayan güvenlik çalışmaları” içerisinde yer almışlardır. 2000’lerin hemen başında gerçekleşen 11 Eylül saldırıları ise, temelde Uluslararası İlişkiler özelde Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları, Strateji Çalışmaları, Terörizm Çalışmaları ve Barış Çalışmaları gibi birçok alt disiplin ve alanın canlılık kazanmasıyla ve dahası ‘güvenlik sektörünün’ yeniden doğuşuyla sonuçlanmıştır (Crawford, 1991; Baldwin, 1997; Morgan, 1999; Tickner, 2004; Akgül, 2011; Vennesson).

Yukarıda zikredilen gelişmelere mukabil, Türkiye’de Uluslararası İlişkilerin bağımsız, sivil ve akademik bir disiplin olarak kurumsallaşması Batıdan neredeyse bir asır sonra gerçekleşmiştir. Her ne kadar dört asırlık geçmişi haiz Enderun Mektebi geleneğinin bir devamı olarak “Mektebi-Mülkiye’yi Şahane”, Osmanlı Dönemi’ne tekabül eden 1859 yılında ilgili bakanlıklara bürokrat ve devlet adamı yetiştirmek için kurulmuşsa da Mülkiye’nin siyasi, ekonomik ve idari nedenlerle kapatılıp yeniden açılması, İçişleri ve sonrasında Eğitim Bakanlığına bağlanması gibi dalgalı bir gelişim serüveni olmuştur (Çankaya, 1954).

Öte yandan Mülkiye namı diğer Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin, Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplini açısından önemli bir adımı simgelemekle birlikte, 1970’li yıllara kadar alana ilişkin tekeli elinde bulundurduğu vurgulanmalıdır. ‘Mülkiye tekeli’, 1971 yılında Boğaziçi Üniversitesi’nin kurulması gibi yeni üniversitelerin teşekkülü, bilahare İstanbul Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi gibi muhtelif üniversiteler bünyesinde uluslararası ilişkilere dair derslerin müfredata eklendiği Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümlerinin açılmasıyla kırılmaya başlamıştır. 1980’li ve 1990’lı yıllar boyunca Türkiye’de birçok üniversitede Uluslararası İlişkiler Bölümü açılırken; esas sığrama 2000’li yıllarda açılan üniversite sayısındaki patlama ile gerçekleşmiştir. İlaveten Soğuk Savaş Dönemi’nin sonra ermesi, AB müzakere süreci, Türk dış politikasının 2000’lerde ortaya koyduğu aktif ve çok yönlü angajman trendi; Türkiye’de Uluslararası İlişkilere yönelik

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

akademik ilginin artması ve literatürün zenginleşmesine yol açan itici faktörler arasında yer almışlardır (Tepeciklioğlu, 2013, ss. 303-316).

Ancak Türkiye’de devlet ve vakıf üniversiteleri ve bölüm sayısında kaydedilen nicel artışın, akademik niteliği beraberinde getirip getirmediği ayrıca tartışılması gereken bir başka mevzudur. Her halükârda Türkiye’de Terörizm Çalışmalarının kat ettiği mesafe; Uluslararası İlişkilerin akademik disiplin haline dönüşmesi, kurumsallaşma süreci ve ayrıca enstitü/düşünce kuruluşlarının kritik rol üstlendiği ‘endüstrinin’ teşekkülüne paralel bir seyir izlediği göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu makale, Türkiye’de Terörizm Çalışmalarının Batı’nın gerisinde kalma gerekçelerinden ziyade, 2000’li yıllardan itibaren artış sergileyen akademik ilginin literatürdeki konumlanışını lisansüstü programlar özelinde irdelemektedir. Buradaki temel maksat, Türkiye’deki üniversitelerde açılan lisansüstü programların ve çalışmaların terörizm araştırmalarına attığı rol ve önemin, veri setleri üzerinden nicel karşılığını ortaya koymak ve akademik niteliğine dair birtakım çıkarımlara dikkat çekmektir.

1. LİTERATÜRDE TERÖRİZM ÇALIŞMALARI VE TÜRKİYE’NİN AKADEMİK KONUMLANIŞI

Terörizm olgusu ve akademik bir disiplin olarak ele alınıp alınmaması hususları üzerinde yaşanan tartışmalara rağmen; Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve bilhassa 11 Eylül 2001 sonrasında terörizm çalışmalarının uluslararası literatürde celp ettiği akademik ilgi hızla artan bir seyir izlemiştir (Ranstorp, 2009, ss. 13-33). Örneğin Silke ve Petersen’in 2015 yılında yayımlanan araştırmasında; terörizm çalışmalarında en fazla referans gösterilen ilk 100 makalenin 63 tanesinin 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında kaleme alındığı ortaya konulmuştur (Silke ve Schmidt-Petersen, ss. 692-712). 11 Eylül saldırıları, sadece “yeni terörizm” kavramına atfedilen mana ve kapsamı yeni bir tez üzerine tekrardan inşa edip ve daha yaygın bir şekilde literatürde kullanıma sokmakla kalmamış; aynı zamanda Batı’da başlı başına yeni bir endüstrinin doğuşuna yol açmış ve böylece “terörizm endüstrisi” akademi, bürokrasi ve sektörün buluşma noktası olmuştur (Altuntaş, 2009).

Genel itibarıyla bakıldığında Terörizm Çalışmaları, gerek Uluslararası İlişkiler disiplininin tarihsel seyirindeki evrilme süreci gerekse aktör, olay,

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

iletişim ve teknoloji bazında küreselleşmenin yarattığı etkilere istinaden ‘interdisipliner’ ve ‘multidisipliner’ bir alan olarak literatürün en kritik ve gerçek-zamanlı konularından birisini teşkil etmeye başlamıştır (Youngman, 2020, ss. 1091-1105). Bu bağlamda Terörizm Çalışmaları, hem “geleneksel” hem “geleneksel olmayan” güvenlik çalışmaları içerisine dahil edilmiştir. Burada bir parantez açıp; yukarıda Uluslararası İlişkiler, Strateji Çalışmaları ve Uluslararası Güvenlik çalışmaları için mevzubahis olan ‘kavram bulanıklığın’ benzer bir şekilde Savaş, Gerilla Harbi ve Terörizm Çalışmaları için de geçerli olduğu belirtilmelidir. Kaldı ki, ‘terörizm’ olgusu yüzyıllar öncesine dayanan bir güvenlik sorunu olmasına karşın uluslararası literatürün ve uluslararası örgütlerin üzerinde uzlaştığı ve kabul ettiği ortak bir terörizm tanımı henüz mevcut değildir (Hoffman, 1998). Bunun en temel nedeni bir şiddet eyleminin terörizm eylemi olup olmadığına karar verme aşamasıdır ki; bu aşamada şiddetin doğasında olan nesnel bir özellikten daha ziyade şiddetin bağlamı, koşulları ve amacına ilişkin öznel yargılar belirleyici rol oynamaktadır. Bu bağlamda siyasi söylemde ve literatürde sıklıkla zikredilen “terörist”, “isyancı/ayaklanmacı”, “özgürlük savaşçısı”, “radikal”, “yerel savaşçı”, “yabancı terörist savaşçı” vb. kavramlar, mevzuya ilişkin algısal ve metodolojik çeşitliliğin bir emaresidir.

Öte yandan ‘terör’ ve ‘terörizm’ kavramları nitelik, amaç ve kapsam itibarıyla birbirlerinden farklı olmalarına karşın literatürün gri alanına hapsolmuş durumdadır. “Terör” kelimesinin kökeni Latince ‘*terrere*’ sözcüğüne dayanır ve “korkudan dehşete düşme” anlamına gelmektedir. Fransızca Petit Robert sözlüğünde ise terör; “bir grubun direnişini kırmak için bir toplumda yaratılan ortak korku” şeklinde tanımlanmaktadır (Bilir, 2009, s. 28). Bu yönüyle ele alındığında “terör”, korku ve şiddeti içeren fakat daha ziyade müstakil amaç ve suçlara işaret eden bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna mukabil “terörizm” kavramını, terör yöntemlerinin siyasal bir saik için daha sistematik, örgütlü ve süreklilik arz eden kullanımını ifade ettiğini söylemek mümkündür. Örneğin 15 Mart 2019 tarihinde Brenton Tarrant isimli bir genç tarafından Yeni Zelanda’nın Christchurch şehrindeki El Nur Camii ve Linwood İslam Merkezi’ni hedef alan, 50’den fazla insanın ölümüne ve 50’ye yakın kişinin yaralanmasına neden olan saldırılar bir terör eylemidir (Anadolu Ajansı, 2020). Ancak beyaz ırkın üstünlüğünü savunan aşırı sağcı olan Tarrant’ın icra ettiği “yalnız kurt eylemi” kendisine ‘terörist’ sıfatı kazandırmakla beraber;

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

müstakil olarak işlendiği, örgütlü ve sürekli olmadığı için ‘terörizm’ kavramıyla değil, ‘terör suçu’ olarak nitelenmelidir.

Ertan Beşe çalışmasında “terör”, “terörizm” ve “terör eylemi” kavramlarının birer şiddet türü olmakla birlikte, terörün ‘siyasal şiddet’ içerdiğine, terörizmin ise ‘metodolojik’ bir farklılık ortaya koyduğuna dikkat çekmektedir. Bu hususta, terörizm literatürünün öncül isimleri Paul Wilkinson ile Grant Wardlaw yaygın kabul gören iki tanıma imza atmışlardır. Wilkinson’a göre terörizm; *“bir takım politik taleplerin karşılanmasını sağlamak amacıyla; bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri yıldırım için, cinayet ya da imha hareketlerinin sistematik olarak kullanılması ya da bu amaçla tehdit oluşturulmasıdır.”* Wardlaw ise terörizmi; *“bireyler ya da gruplar tarafından, yerleşik bir otorite adına ya da bu otoriteye karşı, eylemin esas mağdurlarından çok daha geniş bir hedef kitle üzerinde maksimum seviyede endişe ve korku yaratmak suretiyle, politik taleplerini kabul ettirmeye yönelik şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdidi”* şeklinde tanımlamıştır (Beşe, 2002, s. 24). Keza terörizm literatüründe en fazla referans gösterilen Walter Laqueur, Bruce Hoffman, Yonah Alexander, Stephen Sloan, David Rapoport, Brian M. Jenkins gibi isimlerin terörizm tanımlarında; siyasi, ideolojik ve dini amaç ve motivasyonlar, sistem dışından sisteme yöneltilen şiddet, sistematik şiddet kullanımı/tehdidi, komuta zinciri olan bir örgüt yahut hücre yapılanması, alt grup yahut devlet-dışı entite, spesifik kurban seçimi ve rastgele sivillerin hedef alınması, terörizmin teatral, iletişimsel ve psikolojik yönlerine vurgu yaptıkları belirtilmelidir (Brian, 1974; Matusitz, 2013, s.3).

Terörizm üzerine yapılan araştırmalarda, literatürde 200’den fazla terörizm tanımı tespit edilmiş olup; bunun 90 tanesinin hükümetler ve diğer enstitüler tarafından mütemadiyen tekrarlandığı görülmüştür. Leiden Üniversitesi’nden Alex Schmid ve Albert Jongman, terörizme dair en doğru, açıklayıcı ve makul tanımı yapma gayesiyle literatürde bulunan 100’den fazla akademik ve resmi tanımın içerik analizini yapmak suretiyle tanımlardaki ana unsurları belirlemişlerdir. Böylece tanımların %83,5’inde “şiddet”; %65’inde “siyasal amaçlar”; %51’inde “korku ve teröre yol açma”; %21’inde “keyfilik ve ayırım gözetmeme” ve %17,5’inde “sivillerin, savaşımayanların, tarafsızların veya yabancıların mağdur edilmesi” kavramlarının kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan Schmid ve Jongman gerçekleştirdikleri mülakatlar neticesinde ortaya çıkan 109 farklı

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

terörizm tanımının sentezlenmesiyle oluşan yeni bir terörizm tanımı yaparak literatüre kazandırmışlardır (Schmid & Jongman, 1988, s. 28; Matusitz, 2013, s.3).

“Terörizm gizli ya da yarı gizli birey, grup veya devlet aktörleri tarafından kişisel, kriminal ya da politik sebeplerle, korku ve endişe kaynağı olan tekrarlanmış şiddet eylemleridir. Suikastlar haricinde, şiddet eylemlerinin doğrudan hedefleri, asıl mağdurları değildir. Şiddetin mağdurları, ilk aşamada mesaj üreticileri olarak, genellikle hedef nüfus kitle içerisinde fırsatın elverişliliğine bağlı olarak rastgele ya da önceden belirlenmiş temsili veya sembolik hedefler olarak seçilirler. Teröristlerle mağdurlar ve asıl hedef kitle arasındaki tehdit ve şiddet üzerine kurulu iletişim süreci, söz konusu esas hedef kitleyi, yani toplumun genelini etkilemeyi amaçlamaktadır. Yıldırma, zorlama veya propaganda amaçlarından herhangi birisine ulaşmak istiyorsa; buna uygun olarak hedef kitle terörün, taleplerin veya ilginin odağı haline getirilir.”

Schmid ve Jongman, Terörizm Çalışmalarının iyileştirilmesine yönelik olarak terörizme kapsayıcı bir tanım kazandırmaya çalışmışlarsa da terörizmin kavramsallaştırılmasında yaşanan meydan okumalar ve ortak bir tanım üzerinde uzlaşılabilmesi sorunsal güncelliğini korumaktadır (Weinberg, Pedahzur ve Hirsch-Hoefler, 2004, ss. 777–794). Keza terörizme dair kavramsal bulanıklığın, terörizm çalışmalarında birtakım ikilem ve kaygılar yaratmaya devam ettiği görülmektedir. Terörizm çalışmalarına ilişkin bahse konu meseleler, Türkiye örneğinde iki somut yansımasını bulmaktadır.

Birincisi; Türkiye ile aynı savunma ittifakının şemsiyesi altında bulunduğu devletlerin terörizmin öznelere, amaçları, motivasyonları ve eylemleri karşısında algısal ve davranışsal farklılıklar sergilemeleridir. Örneğin ABD ve AB’nin terör örgütü listesinde sınıflandırdığı PKK’nın sınır ötesindeki siyasi ve askeri uzantıları, ‘terör unsurları’ olarak değil; Batılı birçok ülkenin meşru addettiği ve sahada iş birliğinden çekinmediği ‘yerli savaşçılar’ olarak kıymet görmektedir. Türkiye’nin, PKK terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan’ın bilfiil kararı ile 2003 yılında kurulan KCK’nın Suriye kolu PYD/YPG’nin ‘terör örgütü’ muamelesi görmesi hususunda NATO’lu müttefiklerine sunduğu siyasi, askeri, diplomatik, istihbari ve akademik delil ve izahların göz ardı edildiği ortadadır. Terörizm

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

Çalışmalarına ilişkin literatürün Anglo-Amerikan hegemonyası altında geliştiği; Batı literatüründe “PKK terör örgütü ile Kürt halkını özdeşleştiren” geniş bir yazın bulunduğu hesaba katıldığında, Türkiye’nin bu alanda karşılaştığı meydan okumalar daha kolay anlaşılabilir.

İkincisi; Türkiye’de ‘terör’ ve ‘terörizm’ kavramlarının bilinçsizce ve rastgele birbirlerinin yerine kullanıldığına tanıklık edilmesidir. Esasında 12/04/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun Birinci Bölümünde ‘terör’, ‘terör suçu’, ‘terör eylemi’ ve ‘terörist’ tanımları fazlasıyla açıklayıcı ve kapsayıcı bir şekilde ele alınmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2022).

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Ancak Türkçe literatürdeki akademik çalışmaların kavramsal ayrışmaya gitmemesi mevzunun mahiyeti ve metodolojisi açısından eksik ve yanıltıcı olabilmektedir. Aslında Atilla Yayla’nın 1990 yılında yayımlanan “Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış” başlıklı makalesi oldukça derin ve geniş bir bilgi sunmaktadır. Makalesinin hemen başında Türkiye’deki kavramsallaştırma sorununa dikkat çeken Yayla; uzunca bir dönem Türkiye’de ‘teröre’ karşılık sadece ‘anarşi’ kelimesinin kullanıldığını, buna paralel halk dilinde ‘terörist’ yerine ‘anarşist’ denildiğini hatırlatmıştır. Yayla’nın uzun yıllar önce Türkiye’deki kavramsal farkındalığın oluşması ve gelişmesi noktasında literatüre kazandırdığı bu çalışma son derece önemli olmakla birlikte, henüz yeterli bir kavramsal bilincin oluştuğunu söylemek mümkün değildir (Yayla, 1990, s. 335).

Bunun en bariz örneklerinden birisi; ‘terörle mücadele’ ve ‘terörizmle mücadele’ arasındaki farkın göz ardı edilmesidir. Her ne kadar literatürde farklı tanım ve izahlar ortaya konulmuş olsa da ‘terörizm’ kavramının ‘terör’ terimine nazaran daha sistematik, örgütlü, siyasal amaca yönelik, kurumsal,

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

sistemi içeriden ve dışarıdan hedef alan, devlet dışı aktörlerin karakteristiği ve yapısına göre farklı şekil ve düzeylerde şiddet içeren bir olgudur. Oysa Türkiye’de siyaset, akademi, medya ve halk arasında terörizm kavramı yerine sıklıkla terör teriminin kullanıldığına tanıklık edilmektedir. Örneğin yapılan literatür incelemelerinde, bazı makalelerde “terör örgütleri” ve “terörist örgütler”, “terörle savaş” ve “terörizmle savaş” gibi kavramların aynı eserde eş zamanlı kullanıldığı görülmüştür. Keza “Uluslararası Terörizm Çalışmaları” yerine “Uluslararası Terör Çalışmaları” kavramının hatalı şekilde kullanıldığı ya da Türkçesi “Uluslararası Terör İncelemeleri” olup, İngilizceye “Analysis of International Terrorism” şeklinde yanlış çevrilen hatalı terim kullanımlarına sıklıkla rastlanmıştır. Nitekim yapılan literatür incelemesinde ‘terör’ kavramının daha yaygın şekilde kullanılması hasebiyle, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden veriler çekilirken “dizin” sekmesinde “terör” kelimesi yazılarak araştırma yapılmıştır.

İkincisi; içsel, dışsal ve yönetsel faktörlere istinaden Türk akademisinin Batıdaki üniversiteler, düşünce kuruluşları ve enstitüler nezdinde yürütülen Anglo-Amerikan merkezli Terörizm Programlarına/Çalışmalarına oldukça geç bir dönemde angaje olmasıdır. Türkiye’nin terörizmle mücadele geçmişi on yıllar öncesine dayanırken; akademik ilgi, araştırma ve yayın konusunda uzunca bir süre tutukluluk yaşanmıştır. Örneğin terörizmle ilgili veri tabanlarının tasarlanması, geliştirilmesi ve oluşturulmasında Anglo-Amerikan akademisi yine öncü bir rol üstlenmiş; Brian Jenkins, Bruce Hoffman, Gary LaFree gibi önemli isimlerin katkılarıyla çok sayıda ampirik çalışma ve analitik rapor hazırlanmıştır. ABD’de RAND bünyesinde teşekkül ettirilen ve faaliyetlerine ilk olarak 1970’li yıllarda başlayıp zamanla daha da kurumsallaşan “The RAND Database of Worldwide Terrorism Incidents (RDWTI)”, yine 2005 yılında ABD Maryland Üniversitesi’nde kurulan “The National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START)” kilit rol oynamışlardır. Öyle ki 1960’lı yıllardan itibaren başlayan veri toplama, sınıflandırma, kıymetlendirme ve analiz çalışmaları sayesinde bugün terörizme ilişkin 40’tan fazla veri tabanı ve veri setlerinin bulunduğu önemli bir envanter oluşmuştur (Bowie, 2020).

Türkiye’nin sivil ve bağımsız bir araştırma merkezi/enstitü bünyesinde terörizmle ilgili veri tabanı ve veri setleri oluşturması ise 01 Ocak 2021 tarihinde yayına başlayan TAP sayesinde mümkün olabilmektedir.

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

SETA ve STM arasında imzalanan iş birliği protokolü sayesinde Terörizm Analiz Platformu (TAP) projesi doğmuş; TAP, açık kaynak istihbaratını temel almak suretiyle 1970’ten günümüze kadar yurt içinde ve dışında gerçekleştirilen terör saldırıları ile terörizmle mücadele kapsamında yürütülen askeri operasyonları içeren uluslararası bir veri tabanına dönüşmüştür. TAP, 25.000’den fazla terör saldırısı ve 15.000’den fazla terörizmle mücadele operasyonunu kapsayan veri envanteriyle; Türkiye’de ulusal güvenlik ve istihbarat camiasındaki profesyonellere, uygulayıcılara, akademisyenlere ve terörizm araştırmacılara fayda sağlayacak kapsamlı veri analizleri üreten ilk ve şimdilik tek merkezdir (Terörizm Analiz Platformu, 2021). TAP’ın yakın geçmişteki kuruluşu, Türkiye’deki terör çalışmalarına gösterilen ilginin gecikmişliği ve kaynak sınırlılığı açısından oldukça çarpıcı bir örnektir.

Benzer şekilde Batı literatüründe terörizm çalışmalarını farklı perspektiflerden inceleyen çok sayıda akademik kitap ve makale mevcut iken; Türkiye’de terörizm araştırmalarının akademik gelişim seyrine odaklanan üç makale mevcuttur. Bu hususta kaleme alınan ilk çalışma, Cenker Korhan Demir ve Engin Avcı’nın 2017 yılında Güvenlik Stratejileri Dergisi’nde yayımlanan “Terörizm Çalışmaları: Türkiye’deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz” başlıklı makalesi olmuştur (Avcı ve Demir, 2017).

Avcı ve Demir’in aynı konuyu farklı veri setleri üzerinden inceledikleri bir diğer makale ise takip eden 2018 yılında All Azimuth Dergisi’nde yayımlanan “Turkish Terrorism Studies: A Preliminary Assessment” başlıklı çalışma olmuştur (Demir ve Engin Avcı, 2018). Yine Türkiye’de terör üzerine yapılan tezleri inceleyen bir diğer araştırma makalesi “Türkiye’de Terör Üzerine Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması” ismiyle 2020 yılında Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences Dergisi’nde yayınlanmıştır (Derin, Ziyalar, ve Aşicioğlu, 2020).

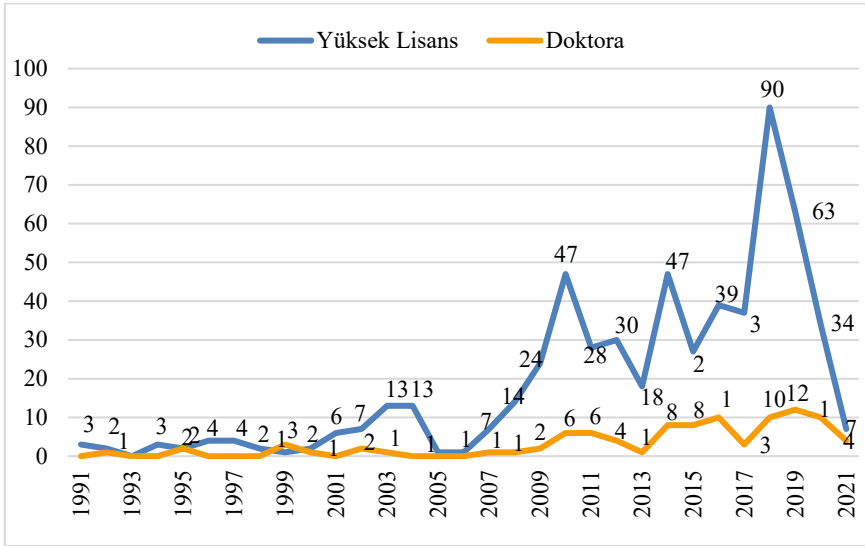
2. TÜRKİYE’DE LİSANSÜSTÜ TEZ ÇALIŞMALARI (1991-2021)

Türkiye’de lisansüstü eğitimde terörizm çalışmalarının nasıl bir tablo ortaya koyduğunu görmek için öncelikle konuya ilişkin yayımlanan tezlere, diğer deyişle akademik çıktılara bakılması önem arz etmektedir. Bu maksatla, YÖK Ulusal Tez Merkezi’ne ait resmî web sitesinde “detaylı

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

tarama” yapılarak; “dizin” sekmesine “terör” kelimesi yazılmış ve 1991-2021 yılları arası dönemi içeren toplam 672 adet veriye ulaşılmıştır. Ulusal literatürde yer alan söz konusu 672 adet tezin yıllara göre dağılımı aşağıdaki Grafik-1’de görülmektedir. “Terör” dizinli ilk tezler; Türkiye’de 1991 yılında yazılmış olan “Türkiye’nin Jeopolitik ve Jeostratejik Konumundan Kaynaklanan İç ve Dış Tehditler”, “12 Eylül ve Basın” ve “Türkiye’de Terörün Görünümü ve Kitle İletişim Araçlarına Yansıması” konulu yüksek lisans tezleridir. İlk üç tezin tamamı Türkçe olarak ve sivil üniversiteler bünyesinde yazılmıştır. 2006 yılına kadar yazılan 73 adet tezin ekseriyetinin sivil üniversitelerden çıktığı tespit edilmiştir. Bu yıla kadar yazılan tezlerin sadece 10 tanesi doktora teziyken, 63 tanesi yüksek lisans tezidir. Yazılan tezlerin; 9 tanesi İngilizce, 1 tanesi Fransızca yazılmıştır. 10 adet yabancı dilde yazılan tez arasında sadece 1 tanesinin doktora tezi olduğu dikkat çekmektedir.

Grafik-1 Yüksek Lisans ve Doktora Tez Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı
(Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

2006 yılına kadar terörizm çalışmalarında sivil üniversitelerin popülerliği devam etmiş, 2006 yılında “terör” dizini taşıyan tek lisansüstü tez Kara Harp Okulu Komutanlığından çıkmıştır. “Türkiye’de Terör Örgütleri Tarafından Gerçekleştirilen İntihar Saldırılarının Sosyolojik ve Psikolojik Açından İncelenmesi ve Önleme” konulu bu tez, Türkçe

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

yayımlanan bir yüksek lisans tezidir. 2006 yılından itibaren gittikçe popülerlik kazanan terörizm çalışmalarıyla orantılı olarak Polis Akademisi ve Askeri Okullar çatısı altında yayımlanan lisansüstü tezlerinde hatırı sayılır bir artış kaydedilmiştir.

Türkçe literatürde özellikle 2010 yılından sonra kaleme alınan lisansüstü tez sayısında dikkat çekici bir artış grafiği söz konusudur. Zira yayımlanan tezlerin %82 oranına tekabül eden büyük bir kısmı, 2010 yılı ve sonrasında yayımlanmıştır. Son 12 yılda yazılan 549 adet lisansüstü tezdən 82 tanesi doktora, 467 tanesi yüksek lisans tezidir. Terörizm çalışmalarındaki artışın Çözüm/Barış Süreci’nin başlarına tekabül eden 2009 yılından sonra gerçekleşmesi; özellikle 1970’lerden beri terörizmle mücadele eden bir Türkiye için ziyadesiyle şaşırtıcı bir gecikmedir.

Öte yandan söz konusu artışı, 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra Türk akademisinde terörizm çalışmalarına artan ilgiyle beraber, 2000’lerin başında Kara Harp Okulu ve Polis Akademisi bünyesinde açılan enstitüler ile ilişkilendirmek mümkündür. 11 Eylül’ü müteakiben El-Kaide terör örgütünün Bali, Mombasa, Riyad, Kazablanka, Cakarta, Necef, İstanbul, Madrid, Londra, İslamabad’ı hedef alan küresel çaplı saldırıları; sadece Türkiye’de değil, uluslararası ölçekte akademik çevrelerin terörizm çalışmalarına olan ilgisinin artmasına sebep olmuştur. Bilhassa El-Kaide kaynaklı terör saldırılarının sıklaşması ve coğrafi nüfuz alanının genişletmesi; ‘*yeni-köktencilik*’ gibi çeşitli terminolojileri literatürde daha hızlı ve yaygın şekilde dolaşıma sokarken, aynı zamanda risk ve tehdit algısı, güvenlik tanımları, terörizmle mücadele politikaları ve stratejileri gibi konu başlıklarını daha fazla ön plana taşıyarak, akademik araştırmaların farklı bir boyut kazanmasına neden olmuştur (Gordon, 2005; Lum, Kennedy ve Sherley, 2006; Jackson, 2012).

Kuşkusuz bu durum, terörizm çalışmalarına yönelik akademik ilgi ve yatırımı teşvik ettiği ölçüde, terörizm çalışmalarının gerek nitelik gerekse nicelik bakımından iyileşmesini sağlamıştır. Ayrıca 2000’lerin başından itibaren bilgisayar ve internet teknolojisinde kaydedilen hızlı gelişmeler; her alanda olduğu gibi terörizm alanında yapılan çalışmalarda da veriye erişim noktasında büyük kolaylıklar ve fırsatlar sunmuştur. Böylece terörizm çalışmaları, hem küresel gücün sembolü ABD’yi hedef alan ve uzun vadeli yıkıcı etkiler doğuran 11 Eylül terör saldırılarının Anglo-Amerikan

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

akademisinde celp ettiği yoğun ilgi hem de teknolojik gelişmelerin veri erişimi, yönetimi ve analizi için kolay, hızlı ve elverişli platformlar sunmasıyla büyük bir ivme kazanmıştır.

11 Eylül saldırılarının ardından terör ve terörizmle ilgili konularda yapılan araştırmaların çarpıcı biçimde artmasının şaşırtıcı olmadığını belirten Silke; 11 Eylül’ün tarihteki en ölümcül ve yıkıcı terör saldırısı olmanın ötesinde, müteakip zaman diliminde devreye sokulan ‘terörle savaşın’ (*war on terror*) bir parçası olarak çok daha kanlı çatışmalara yol açtığını hatırlatmıştır. Ayrıca terörizmin, 21. yüzyılın ilk 10 yılında uluslararası politikanın belirleyici konusu haline geldiğini; böylesi bir önemin akademideki karşılığının olağan bir artış eğilimi sergilediğini belirtmiştir. Bu hususta Silke, yukarıda referans gösterilen Schmid ve Jongman’ın çalışmasına atfen, dünya genelinde terörizmle ilgili literatürün yüzde 90’ının 1969 sonrası dönemde yazıldığını; lakin mevcut eğilim devam ederse terörizm literatürünün yüzde 90’ından fazlasının 11 Eylül sonrası döneme tekabül edeceğini açıklamıştır. 2000 yılına kadar terörizmle ilgili 150 kitap raflardaki yerini alırken; 2001 yılında neredeyse tamamı son 3 ayda yayımlanan 1108 başlıkla büyük bir ivme yakalanmıştır. 2002 yılında önceki seneye kıyasla çok daha fazla kitap yayımlanarak başlık sayısı 1767’ye ulaşmıştır ki, bu rakam her hafta 34 yeni kitabın literatüre girmesi anlamına gelmiştir. Hülasa Silke, 11 Eylül’ü müteakip 5 yıl içerisinde, muhtemelen önceki 50 yıldan daha fazla kitap basıldığını; hâlihazırda her 6 saatte bir yeni kitap yayınladığını vurgulamıştır (Silke, 2004, ss. 25-28)

Schuurman ise 2020 yılında yayımlanan makalesinde; 2007-2016 yılları arası dönemi referans almak suretiyle terörizm çalışmalarında süregiden sorunlar ile ilerleme kaydedilen gelişmelere dair önemli tespitlerde bulunmuştur. Terörizm araştırmalarının uzun zamandır metodolojik sorunların üstesinden gelemediği için eleştirildiğini hatırlatan Schuurman; bu hususta, ikincil kaynaklara ve literatür inceleme metodolojisine aşırı itimat edilmesi, istatistiki analizlerin yoksunluğu, yazarların meslektaşlarıyla iş birliği yapmak yerine yalnız çalışma eğilimi sergilemesi ve alana tek seferlik katkıda bulunan çok sayıda kişi olması vb. sorunları misal göstermiştir. Ancak mevzubahis sorunsala dair varsayımların 2007 yılına kadarki terörizm çalışmalarını referans aldığından, Schuurman ilgili literatürün önde gelen 9 dergisinde yayımlanana tüm makalelerden bir veri tabanı oluşturup, söz konusu sorunların 2007-2016 döneminde devam

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

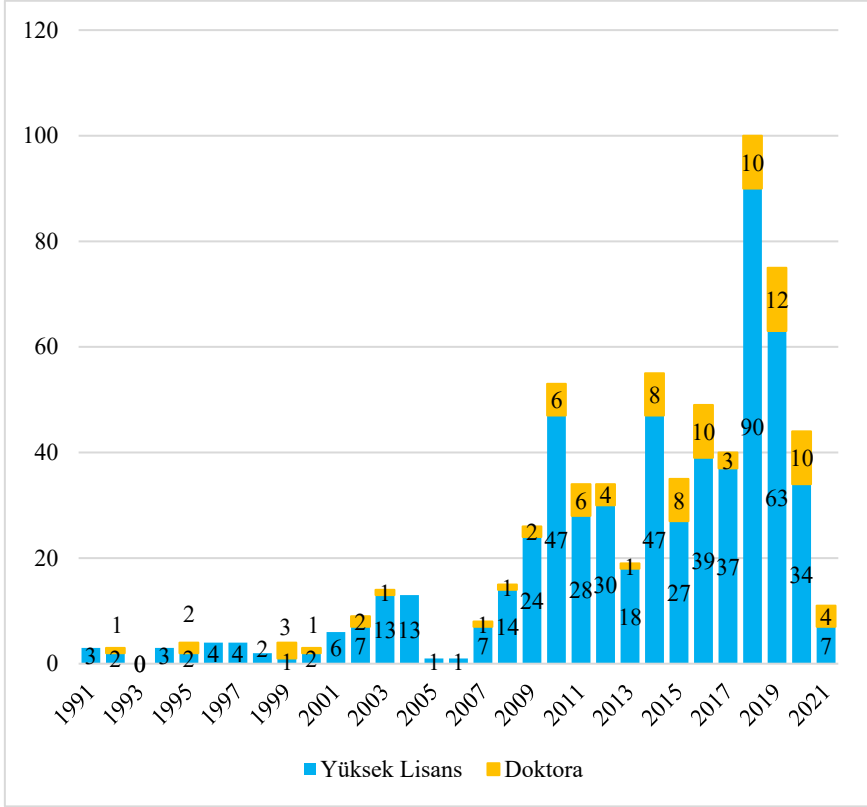
edip etmediğini incelemiştir. Araştırma bulguları; birincil veri kullanımının önemli ölçüde arttığını ve artmaya devam ettiğini, akademisyenlerin uyguladıkları veri toplama tekniklerinin daha geniş çeşitlilikte olduğunu ve bu durumun da 1980’lerden 2000’li yılların başına kadar bahse konu literatür incelemelerine bahsedilen aşırı güveninin büyük ölçüde azaldığını ortaya koymuştur. Ancak Schuurman olumlu gelişmelerin, kalıcı sorunları gizlememesi gerektiğini; çoğu bilim insanının yalnız çalışmaya devam ettiğini ve çoğu yazarın bir kerelik katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Görüldüğü üzere Batı literatürü, terörizm çalışmalarının niceliğinde çeşitliliği ve zenginliği korumayı öncelerken; aynı zamanda metodolojik sorunların giderilmesi başta olmak üzere terörizm araştırmalarının niteliğinin iyileştirilmesine dönük yoğun bir çaba içerisinde. Bu bağlamda Anglo-Amerikan merkezli terörizm çalışmalarının uzun süredir devam eden sorunları çözüme kavuşturma noktasında önemli adımlar attığı görülmektedir (Schuurman, 2020, ss. 1011-1026).

Buna mukabil Türkiye’de terörizm çalışmalarının ‘niceliği’ ve ‘niteliği’ hususu, teoride ve pratikte sığ ve sınırlı tartışmalar içerisine hapsolmaktan henüz kurtulamamıştır. Oysa Batı’daki terörizm çalışmaları ile mukayese edebilmek için Türkiye’deki terörizm çalışmalarının izlediği seyre dair istatistiki veri analizleri yapılması son derece önemlidir. Grafik-2’de gösterildiği üzere, Türkiye’de 11 Eylül saldırılarını müteakiben 2002’de 9 adet; 2003’te 14; 2004’te 13; 2005 ve 2006 yıllarında 1’er; 2007’de 8; 2008’de 15; 2009’da 26 adet tez yazılmıştır. 2010 yılı itibarıyla yayımlanan tez sayısında büyük bir sıçrama yaşanırken; yıl bazında en fazla yayımlanan lisansüstü tez sayısı 2018 yılında zirveye ulaşmıştır. 2018 yılında 90’ı yüksek lisans 10’u doktora olmak üzere toplamda 100 adet tez yayımlanırken; takip eden 2019 senesinde 12’si doktora, 63’ü yüksek lisans olmak üzere toplamda 75 adet, 2020 yılında ise 34’ü yüksek lisans, 10’u doktora olmak üzere toplamda 44 adet tez literatüre kazandırılmıştır. 2021 yılı lisansüstü dönemi henüz bitmediğinden 7’si yüksek lisans, 4’ü doktora olmak üzere sadece 11 adet lisansüstü tez verisine ulaşılabilmektedir. Hâlihazırda 2021 yılında yayımlanan lisansüstü tezlerden 5’i Polis Akademisi’ne ait olurken; Milli Savunma Üniversitesi Harp Okulları Komutanlığı bünyesinde yazılmış tezlere dair bir veri bulunmamaktadır. Bu yıl yazılan toplam 10 doktora tezinin 9’u sivil üniversitelerde yazılmıştır. Bununla birlikte verilerin otaya koyduğu bulgular doğrultusunda, 2018

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

yılında sivil üniversitelerde istihbarat alanında yazılan yüksek lisans tezlerinde dikkat çekici bir patlama yaşanmıştır.

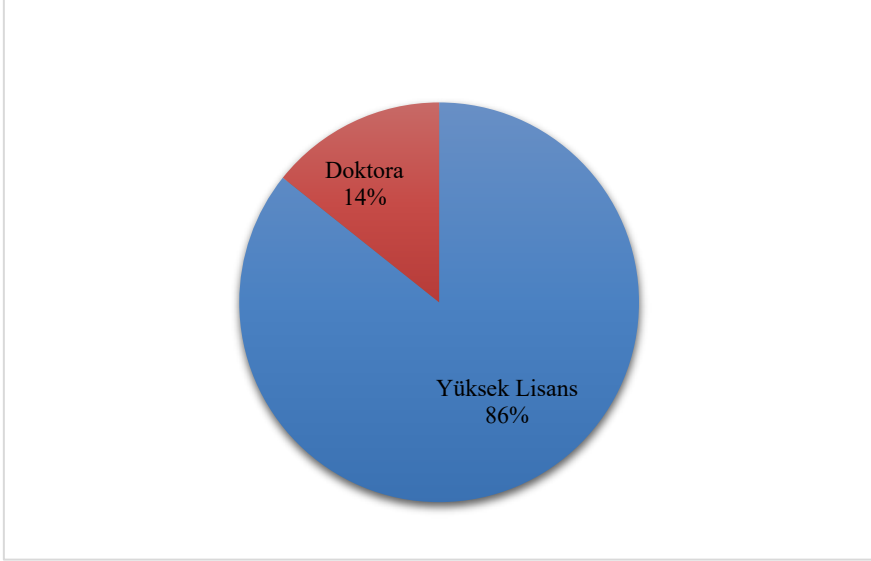
Grafik-2 Yüksek Lisans ve Doktora Tez Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Grafik-2’de görüleceği üzere, 1991-2021 yılları arası dönemde Türkiye’de terör ve terörizmle ilgili kaleme alınan toplam 672 adet lisansüstü tez olup; bunların 576’sı yüksek lisans seviyesinde, geriye kalan 96 tanesi ise doktora düzeyinde yapılan çalışmalardır. Grafik-3’teki toplam içerisindeki yüzdeler dağılıma bakıldığında yazılan tezlerin %86’sını yüksek lisans tezleri, %14’ünü ise doktora tezleri oluşturmaktadır.

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Grafik-3 Yüksek Lisans ve Doktora Çalışmalarının Yüzdelerle Dağılımı (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

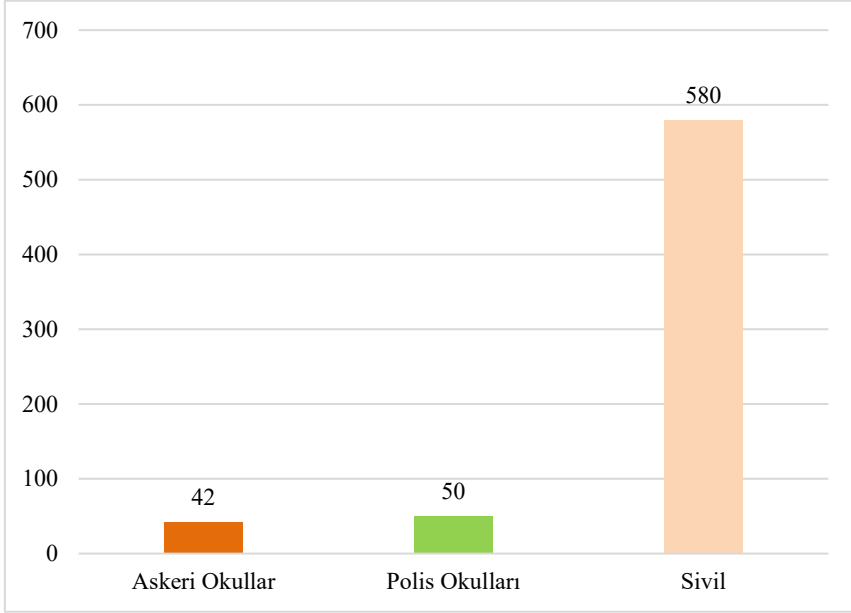
Lisansüstü araştırmaların hangi üniversite, bölüm başkanlığı, ana bilim dalı, enstitü ve program çatısı altında icra edildiği önemli bir mevzudur. Zira bu bilgi, öncelikle sivil ve askeri formasyonu haiz üniversitelerin terörizm çalışmalarına atfettiği rol ve önemin tespiti açısından gereklidir. İlâveten lisansüstü tezlerin akademik danışman profili, metodolojisi, muhteviyatı ve genel olarak niteliğiyle ilgili çıkarımlar için kullanışlı doneler sunmaktadır.

Bu hususta, tüm lisansüstü tezler incelendiğinde; toplamda 672 adet tezdten 580 tanesinin ‘sivil üniversiteler’ çatısı altında yapılan araştırmalara dayandığı görülmüştür. Terör ve terörizmle ilgili akademik çalışmalarda 2002, 2003 ve 2004 yıllarında görece bir hareketlilik söz konusu olmuşsa da 2005 ve 2006 yılları literatüre konu özelinde sadece 1’er tane tez kazandıracak kadar durağan geçmiş; 2007’de ise yeniden zuhur eden bir canlanmaya tanıklık edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’deki terörizm çalışmalarının bilhassa 2007 yılı itibarıyla popülerlik kazandığı; sivil üniversitelerin bu alana yönelik akademik ilgi ve yatırımının artmasıyla, literatürde daha baskın ve nüfuzlu bir konum edindikleri gözlemlenmiştir. Grafik-4’te sunulduğu üzere, Türkiye’deki toplam 672 lisansüstü tezin 42’si

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr. Öğr. Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

askeri okullarda, 50’si polis okullarında ve geriye kalan 580’i ise sivil üniversitelerde hazırlanmıştır.

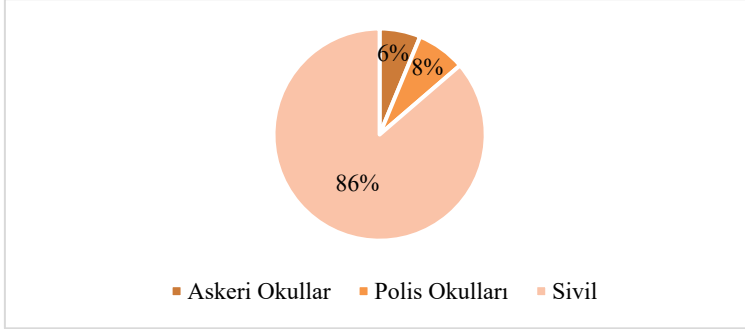
Grafik-4 Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversite Türüne Göre Dağılımı
(Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Grafik-5’te aktarılan lisansüstü tezlerin hazırlandığı üniversite türüne göre yüzdeler dağılımına bakıldığında; tezlerin %86’sına sivil üniversitelerce imza atılırken, geriye kalan %14’lük dilimin Askeri ve Polis Okulları tarafından teşekkül edildiği görülmüştür. Bu aşamada ek bir bilgi olarak; Türk askeri eğitim ve öğretim sisteminin yeniden yapılandırılması kapsamında, 9 Kasım 2016 tarihli 6756 sayılı kanun ile Millî Savunma Üniversitesi’nin kurulduğu ve hemen akabinde Bakanlar Kurulu’nun 14 Kasım 2016 tarihli 2016/9522 sayılı kararı ile Harp Okullarının MSÜ kuruluşuna dâhil edildiği belirtilmelidir. Ayrıca MSÜ bünyesinde teşkilat ve kadrosu yeniden yapılandırılan Kara, Hava ve Deniz Harp Okullarının, 4566 sayılı Harp Okulları Kanunu’nda 15 Ağustos 2017 tarihli 694 no’lu KHK ile yapılan değişiklik hükümlerine uygun olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam ettirdiği kaydedilmelidir (Milli Savunma Üniversitesi, 2022a).

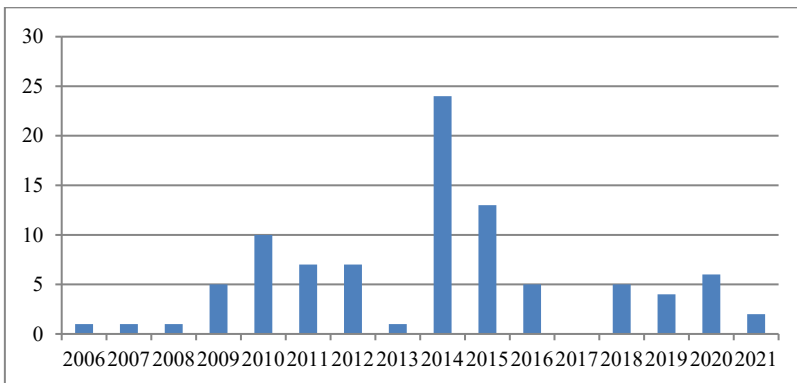
Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Grafik-5 Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversite Türüne Göre Yüzdelerle Dağılımı (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Aşağıdaki Grafik-6’da Polis Akademisi ve Harp Okullarında yayımlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı ortaya konulmuştur. Grafikte, bu okullarda yayımlanan toplam 92 tezin 24’ü 2014 yılında; 13’ü 2015 yılında yayımlanmıştır. 2016 yılında yaşanan darbe girişimi sonrası 2017 yılında askeri okullarda ve Polis Akademisinde lisansüstü tez yayımlanmamış olması dikkat çekicidir. Öyle ki, Türkiye’de terörizmle ilgili en çok tezin yayımlandığı yıl olan 2018’de bile Askeri Okullardan ve Polis Akademisinden toplamda sadece 5 tane lisansüstü tez yayımlanmıştır. 2018 yılında yayımlanan toplam 100 adet tezdten sadece 5 tanesi bu okullardan çıkarken; 2019 ve 2020 yıllarında da bu okullardan yayımlanan tez sayısında büyük bir artış gözlemlenmemiştir. Bu hususta bir diğer önemli bulgu ise, Polis Akademisi ve Askeri Okullarda yayımlanan toplamda 92 tezin 84’ünün Türkçe, geriye kalan 8 tanesinin ise İngilizce olarak kaleme alınmasıdır.

Grafik-6 Polis Akademisi ve Harp Okullarında Yayımlanan Lisansüstü Tezler (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

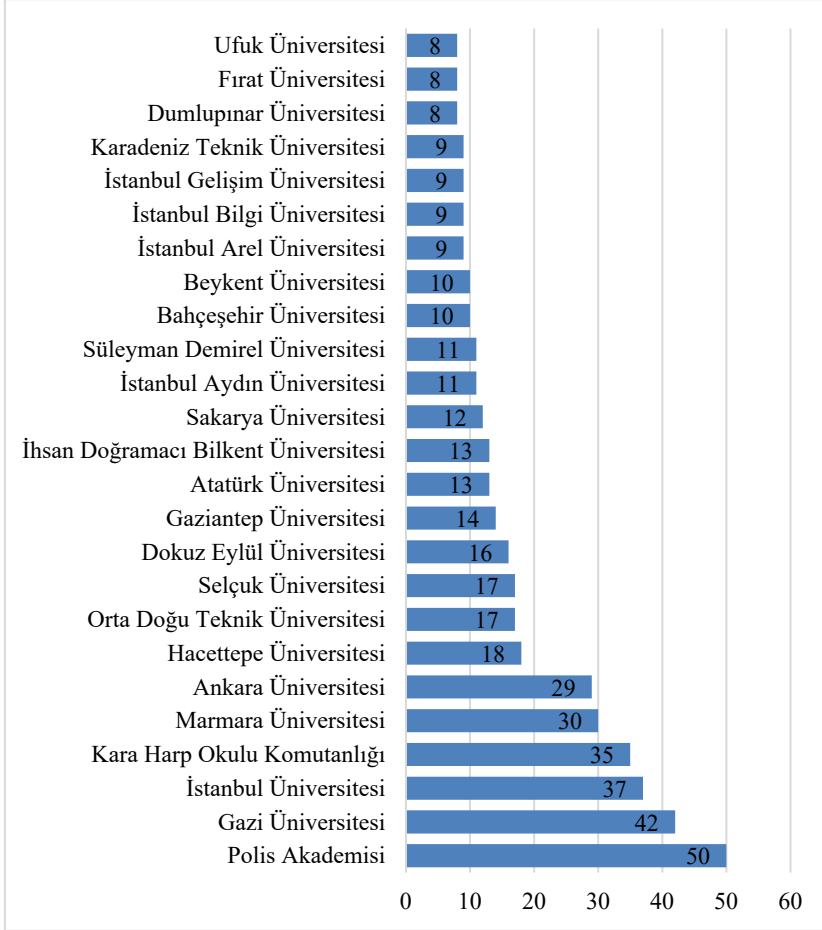
***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

Türkiye’de bulunan toplam 209 Üniversite arasından 111 tanesinde terörizm çalışmaları alanında lisansüstü tez hazırlanmıştır. Polis Akademisi’nde ve Kara Harp Akademileri Komutanlığı’nda terörizm çalışmaları alanında yayımlanan tezlerin, kurumların teşekkül amacı düşünüldüğünde ne kadar önemli olduğu aşikârdır. Bu anlamda Milli Savunma Üniversitesi’nin 2016’daki kuruluşu ve 2017’de Harp Okullarında yapılan düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, gelecek yıllarda çok daha fazla tezin kaleme alınarak literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Zira Milli Savunma Üniversitesi’nde açılış yılı dolayısıyla terörizm çalışmaları alanında henüz sadece 1 adet doktora 1 adet de yüksek lisans tezi yazılmıştır. Keza Milli Savunma Üniversitesi bünyesinde önceden var olan Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bölümü’ne ilaveten İstihbarat Çalışmaları, Yapay Zekâ gibi farklı ve yeni programlar eklenmiştir. Terörizm Çalışmalarının, multidisipliner ve interdisipliner bir alan olduğu dikkate alındığında, teşekkül ettirilen yeni bölümlerin çatısı altında da terör ve terörizmle ilgili konularda tez yayınlanması kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda, Milli Savunma Üniversitesi’nde terörizm alanında yazılan tezlerde ciddi bir artış beklenmektedir.

Öte yandan Grafik-7’de sıralamaya tabii koyulduğu üzere, terörizm çalışmaları hakkında en çok tez yazılan sivil üniversitelerin; Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi olduğu görülmektedir. Bu alanda Gazi Üniversitesi’nde 42; İstanbul Üniversitesi’nde 37; Marmara Üniversitesi’nde 30; Ankara Üniversitesi’nde ise 29 adet lisansüstü tez yazılmıştır. Bu okullarda terörizm ile ilgili bir ana bilim dalı olmamasına karşın, güvenlik ve terörizm ile ilgili bazı ders içerikleri mevcuttur. Bunlara ilaveten; Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde terör dizinli 17 adet ve Bilkent Üniversitesi’nde 13 adet tez yazılmıştır. Boğaziçi Üniversitesi’ne bakıldığında ise bu alanda kaleme alınan sadece 2 adet tez olduğu göze çarpmaktadır. Genel itibarıyla ODTÜ, Bilkent, Boğaziçi gibi Türkiye’nin önde gelen üniversitelerinin terör ve terörizm dizinli tez çalışmalarındaki sınırlılık dikkat çekicidir.

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

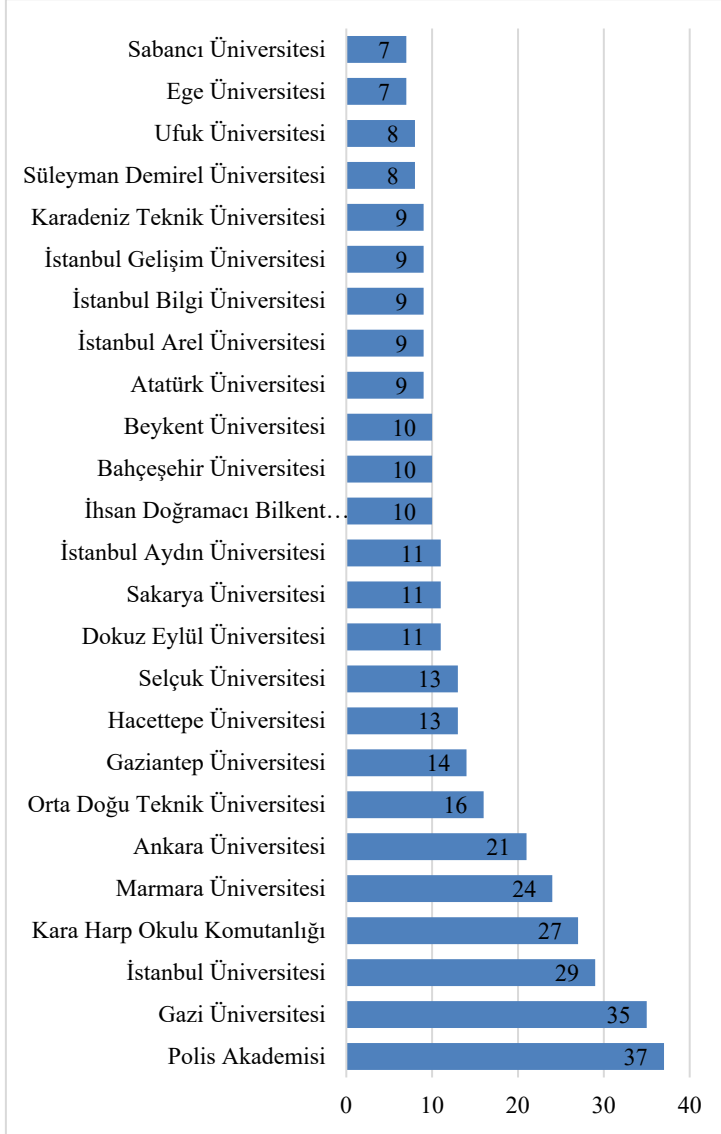
Grafik-7 En Çok Yüksek Lisans ve Doktora Tezi Bulunan İlk 25 Üniversite
(Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

Diğer taraftan 576 adet yüksek lisans tezi incelendiğinde; tablonun genel durumdan çok farklı olmadığı görülmektedir. Grafik-8’de görüleceği üzere, Yüksek lisans tezlerinin 37 tanesi Polis Akademisi’nde ve 27 tanesi ise Kara Harp Okulu Komutanlığı’nda yazılmıştır. Terör dizimli en çok yüksek lisans tezi yazılan sivil üniversite Gazi Üniversitesidir. Gazi Üniversitesi’nde 35, İstanbul Üniversitesi’nde 29, Marmara Üniversitesi’nde 24 ve Ankara Üniversitesi’nde 21 adet terör dizimli yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. ODTÜ’de yazılan lisansüstü tezlerin 16 tanesi yüksek lisans teziyken sadece 1 tanesi doktora tezidir.

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Grafik-8 En Çok Yüksek Lisans Tezi Bulunan İlk 25 Üniversite (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

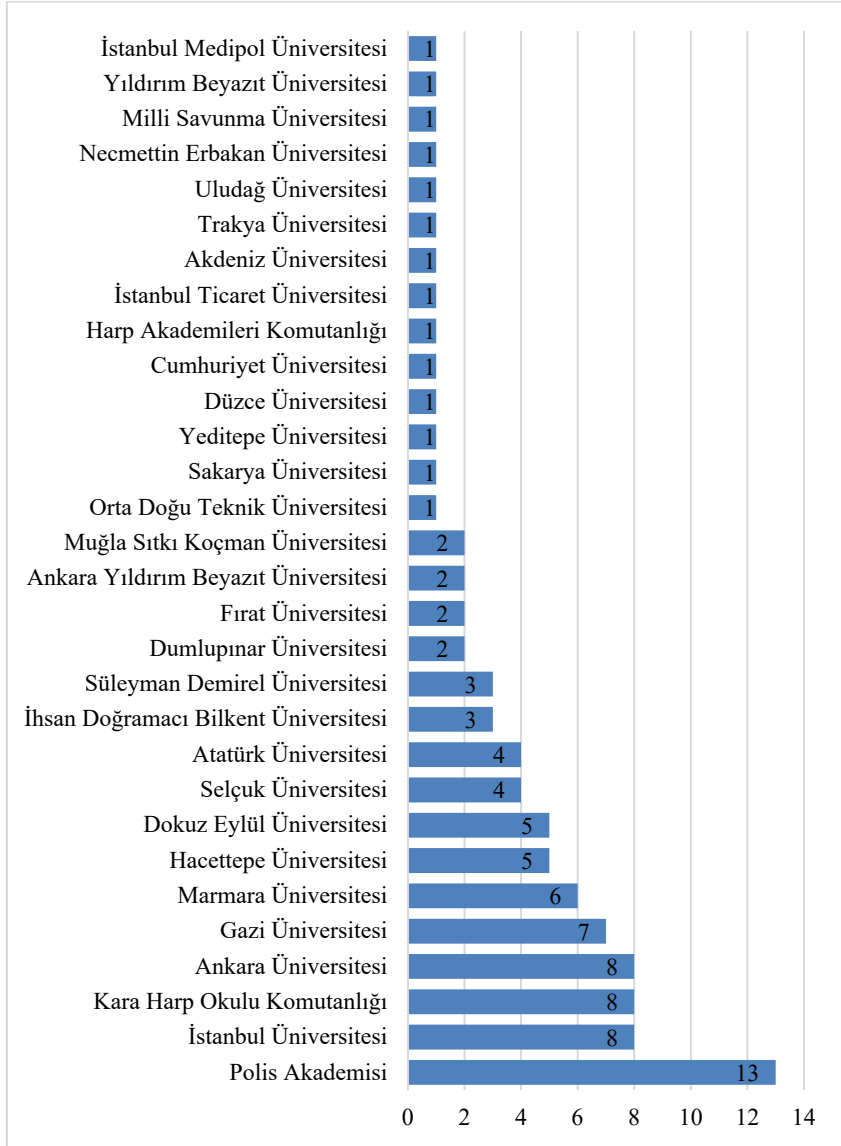

Elde edilen bulgulara göre hem askeri hem sivil üniversiteler, doktora derecesinde nispeten daha az sayıda terör dizimli tez çıkartmaktadır. 1991 ve 2021 yılları arasında sadece 30 üniversitede toplam 96 adet doktora tezi yazılmıştır. Grafik-9’da sınıflandırılıp sıralandığı üzere doktora tezlerinin 13

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

tanisi Polis Akademisi, 8’er tanisi Kara Harp Okulu Komutanlığı, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi, 7 tanisi Gazi Üniversitesi ve 6 tanisi Marmara Üniversitesi’nden yayımlanmıştır.

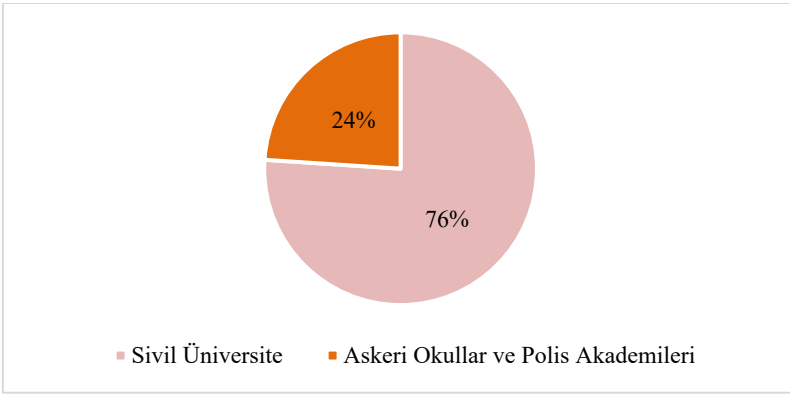
Grafik-9 Doktora Tezleri Bulunan Üniversiteler (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

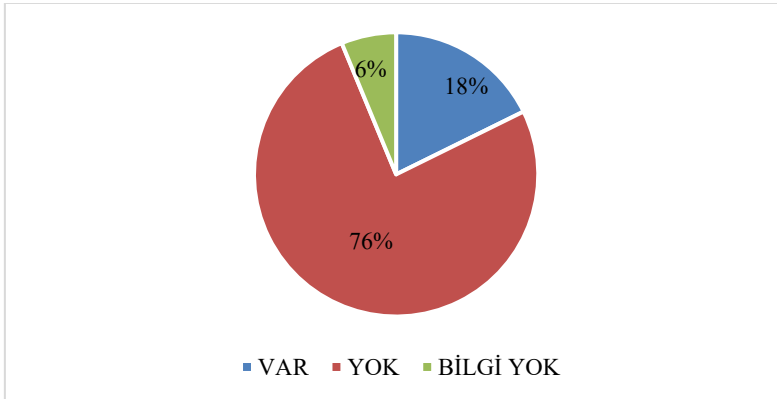
Genel bir oranlama yapacak olursak; 1991-2021 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin %76’sının sivil üniversitelerde geriye kalan %24’ünün ise Askeri Okullarda ve Polis Akademisinde yazıldığı Grafik 10’da görülmektedir. Askeri nosyonu bulunan okulların ağırlıklı olması beklenirken, sivil üniversiteler terörizm çalışmaları alanında daha fazla doktora tezi çıkarmıştır.

Grafik-10 Üniversiteler Arasındaki Dağılım (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

Yazılan tüm doktora tezleri arasında askeri nosyonu haiz tez danışmanlarının oranı, Grafik 11’de görüldüğü üzere %18’dir. Bu danışmanların %76’lık büyük bir kısmının askeri nosyonu bulunmamaktadır. %6’lık kısmı için bilgi elde edilememiştir.

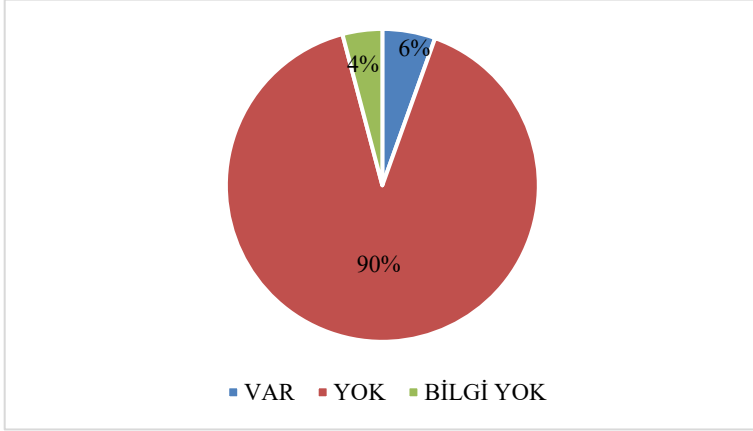
Grafik-11 Yayımlanan Doktora Tezlerinde Askeri Nosyonu Haiz Tez Danışmanları (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

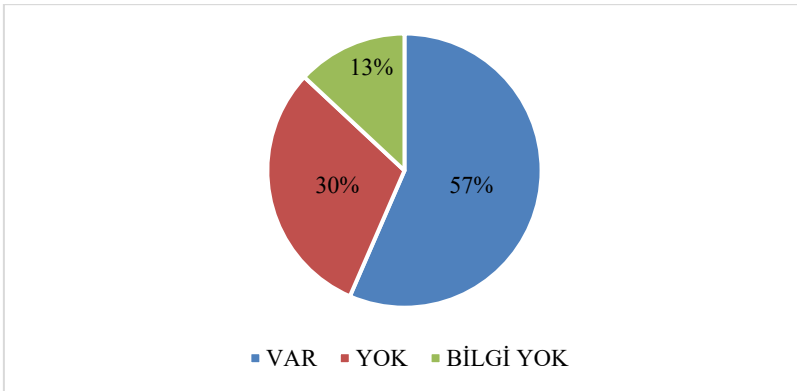
Bunun yanında, sivil üniversitelerde yazılan doktora tezleri incelendiğinde danışmanların %90’ının askeri bir nosyonu olmadığı; sadece %6’lık bir kısmının askeri nosyonu haiz olduğu Grafik-12’de görülmektedir.

Grafik-12 Sivil Üniversitelerde Yazılan Doktora Tezlerinde Askeri Nosyonu Haiz Tez Danışmanları (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

Askeri Okullarda ise bu oran nispeten daha fazladır. Harp Okulları bünyesinde yazılan doktora tezleri arasında askeri nosyonu haiz tez danışmanlarının oranı, Grafik 13’te görüldüğü üzere, %57, askeri nosyonu bulunmayanların oranı ise %30’dur. Bu, askeri okullarda aynı zamanda dışarıdaki sivil üniversitelerden gelen hocaların ders vermesi ve tez danışmanlığı yapmasıyla ilgili bir durumdur.

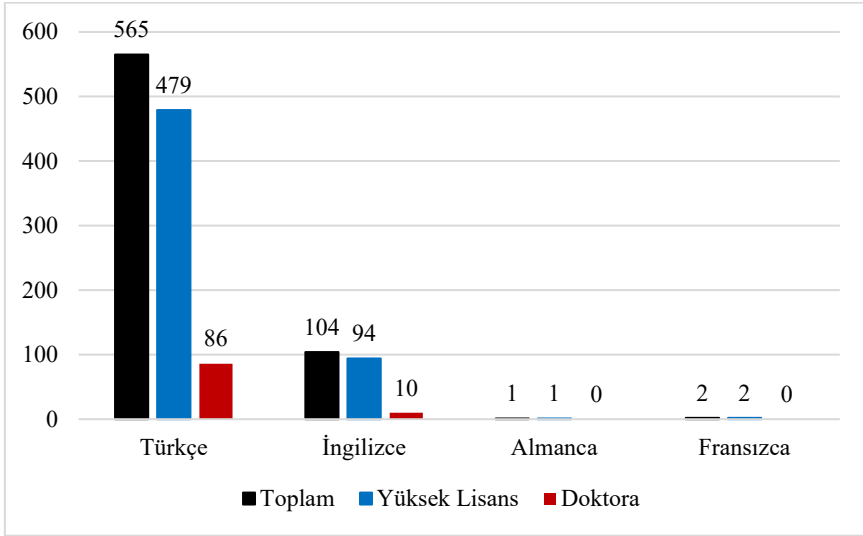
Grafik-13 Harp Okullarında Yazılan Doktora Tezlerinde Askeri Nosyonu Haiz Tez Danışmanları (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Grafik 14’te görüldüğü üzere, yayımlanan 672 lisansüstü tezin 565 tanesi Türkçe, 104 tanesi İngilizce yayımlanmıştır. Bu tezlerden sadece 2 tanesi Galatasaray Üniversitesi’nden ve Fransızca olarak yüksek lisans derecesinde yayımlanırken 1 adet yüksek lisans tezi de Türk-Alman Üniversitesinden Almanca yayımlanmıştır. İngilizce yayımlanan yüksek lisans tezlerinin büyük bir bölümü Bilkent Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, TED Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Atılım Üniversitesi ve İstanbul Kültür Üniversitesi gibi özel okullarda yazılmıştır. Bunun yanında yabancı dilde yayımlanan 97 tane yüksek lisans tezi varken; sadece 10 tane İngilizce kaleme alınmış doktora tezi bulunmaktadır. İngilizce olarak yazılan 10 doktora tezi ise Bilkent Üniversitesi, ODTÜ, Polis Akademisi, Marmara Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi’nden yayımlanmıştır.

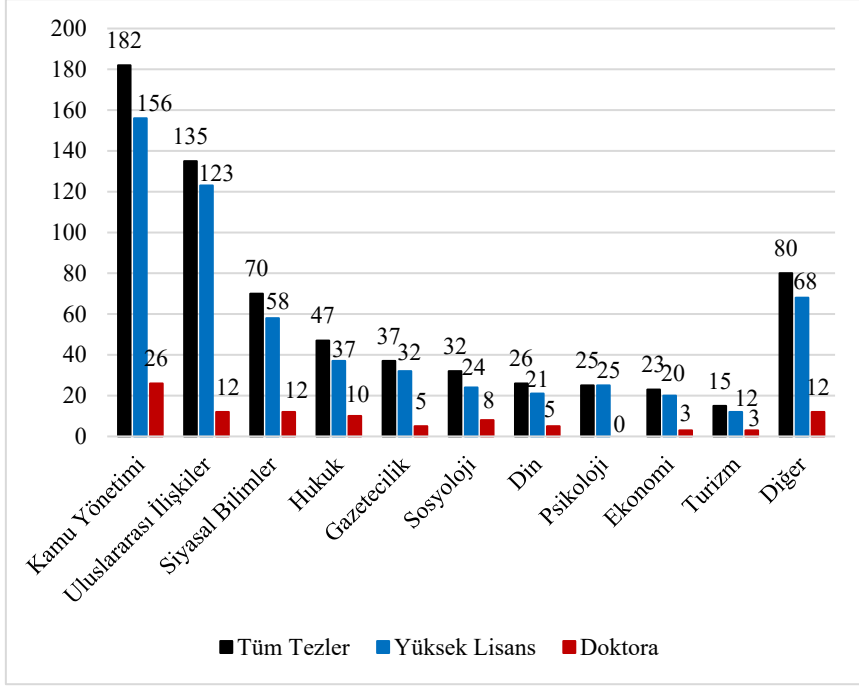
Grafik-14 Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yazıldığı Diller (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Grafik 15’te görüldüğü üzere, Türkiye’de yazılmış 672 tez 37 farklı akademik bilim dalıyla ilişkilidir. Terör dizinli lisansüstü tezlerin konulara göre dağılımı incelendiğinde; sırasıyla en çok Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler, Siyasal Bilimler, Hukuk, Gazetecilik, Sosyoloji, Din, Psikoloji, Ekonomi ve Turizm alanlarında tez yazıldığı görülmektedir. Kamu yönetimi alanında toplam 182; Uluslararası İlişkiler alanında toplam 135; Siyasal Bilgiler alanında ise toplam 70 adet tez bulunmaktadır.

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Grafik-15 Tezlerin Konulara Göre Dağılımı (Kaynak: Yazar tarafından hazırlanılmıştır.)

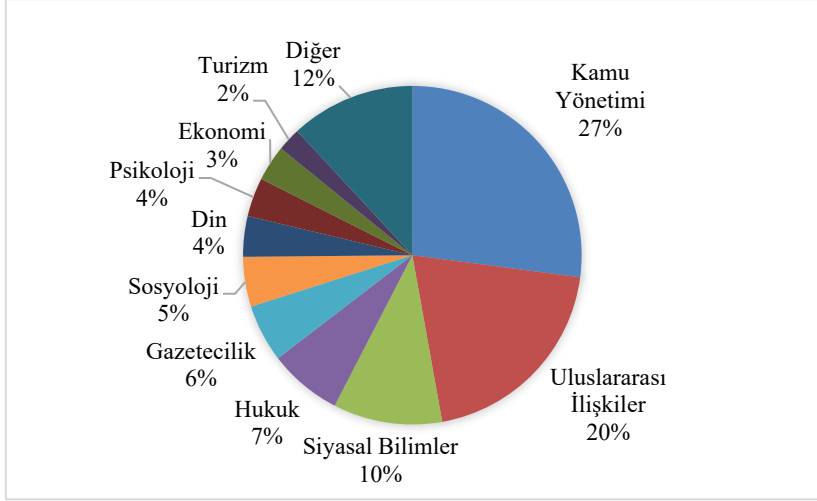

Bu dağılımda en büyük payı %27’lik bir oran ile Kamu Yönetimi, %20’lik bir oran ile Uluslararası İlişkiler ve %10’luk bir oran ile Siyasal Bilimler oluşturmaktadır (Grafik 16). Bunun yanında; Hukuk ve Gazetecilik alanında yazılan tez oranları da dikkate değerdir. Fakat terör ve terörizmle ilgili çalışmalarda, Psikoloji ve Sosyoloji bilimlerinin rol ve önemi göz önünde bulundurulduğunda, psikoloji alanında yazılan tez sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

Öte yandan, lisansüstü tez yazarlarının büyük bir çoğunluğu tezlerini birden çok bilim alanı ile ilişkilendirmiştir. Bu durum terörizm alanındaki çalışmalarda çok disiplinli bir yöntem tercih edildiğini göstermektedir. Buna karşın, terörizm çalışmalarının çok disiplinli bir araştırma alanı mı olduğu, yoksa disiplinler arası bir çalışma alanı mı olduğu tartışmalıdır.

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Grafik-16 Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Konulara Göre Yüzdelerle Dağılımı
(Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Lisansüstü tezlere konu edilen örgütler incelendiğinde; büyük bir çoğunluğunun PKK/KCK ile ve DEAŞ'ı araştırdığı görülmektedir. Burada bir parantez açıp, terörizm literatüründe sıklıkla referans gösterilen David C. Rapoport'un 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan "Anarşist Dalga", 20. yüzyılın başlarında ve ortalarında zuhur eden "Nasyonalist (Milliyetçi) Dalga" ve "Yeni Sol/Marksist Dalga" ile bunları müteakip gelişen ve günümüze kadar devam eden "Dini Dalga" üzerinden yaptığı tarihsel terör okumasına değinilmesi önemlidir.

Rapoport, modern terörizmi tarihsel seyrinde birbirlerinden ayrışan siyasal şiddet modellerine göre "dört dalga" halinde izah etmiştir. Dalgaların her biri bir kuşağı temsil ederken; her kuşak farklı bir ideolojiden (anarşist, anti-kolonyal, sosyalist ve dini köktencilik) esinlenip beslenmiştir. Birinci Dalga, 1870'li yıllardan başlayıp 1910'lara kadar süren, devrim maksatlı, devlet başkanlarını hedef alan, dinamitlerin kullanıldığı suikast eylemlerine tanıklık edilen "Anarşist Dalga"dır. İkinci Dalga, 1920'li yıllar ile 1960'lı yıllar arasında "kendi kaderini tayin hakkı" söyleminin damga vurduğu sömürge karşıtı döneme tekabül eden; sömürgeci yönetimleri yıkıp yeni devletler kurma gayesi taşıyan ve daha ziyade polisleri ve askerleri hedef alan, gerilla tarzı vur kaç taktiklerinin yoğun kullanıldığı "Nasyonalist (Milliyetçi) Dalga"dır. Üçüncü Dalga, 1960'lar ile 1980'ler arası döneme

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

damgasını vuran, kapitalist düzeni yıkmayı amaçlayan, özellikle ABD gibi hükümetlere odaklanan, korsanlık, kaçırma ve suikast eylemlerine başvurulmuş “Yeni Sol Dalga”dır. Vietnam Savaşı ve Filistin Sorunu özelinde şekillenen bu dönem, ETA, ASALA, PKK ve IRA gibi örgütler palazlanmasına elverişli bir ortam sunmuştur. Ayrıca bu dönem, Türkiye’yi derinden etkileyen bir dönem olmuş; Türkiye’de terörizm alanında ilk akademik çalışmalar 90’lı yıllarda yapılsa da ilk araştırmalarda ağırlıklı olarak “Yeni Sol Dalga” döneminde ortaya çıkan terör örgütleri konusu incelenmiştir. Dördüncü Dalga ise, 1979 yılında başlayan ve 2020’li yılların sonuna kadar devam edeceği öngörülen, “Küresel İslam Hilafeti” kurma niyet ve amacına binaen ABD, İsrail ve Avrupa’nın yanı sıra kitle iletişim ve ulaşım hatları ile halk meydanlarını hedef alan, intihar saldırıları ve hava ve kara taşıtlarının silah olarak kullanılmaya başlandığı “Dini Dalga”dır (Rapoport, 2004). Bu dönemde 11 Eylül ve müteakiben Bali, Riyad, Kazablanka, Cakarta, Necef, İstanbul, Madrid, Londra ve İslamabad gibi küresel ölçekte yüksek tesirli saldırılar cereyan etmiştir. Nitekim Türkiye’de en çok işlenen tez konularından birisi olan Devlet’ül Irak ve’s Şam (DEAŞ) terör örgütü bu dönemde palazlanmıştır. Keza Türkiye’de terörizm çalışmalarında en fazla zikredilen terör örgütlerinden bir diğeri olan El-Kaide yine dördüncü dalga içinde yer almıştır.

Rapoport’un geliştirdiği “terörizmin dört dalgası”, kavramsal, teorik ve ampirik boyutlarıyla terörizm çalışmalarına yön vermekle birlikte, en fazla eleştirilen yaklaşımlardan birisi olmuştur. Bu bağlamda terörizmin dalgalar halinde dönemlere hapsedilmesinin indirgemeciliğinin yanı sıra, dalgaların her zaman ampirik gerçeklikle örtüşmediği, terörist şiddeti keskin çizgilerle ayrıştırmak suretiyle tarihsel trendler üzerinden tasvirlemenin yanıltıcılığı dile getirilmiştir. Ayrıca Rapoport’un terörizmi dalgalar halinde sınıflandırırken, terör örgütlerinin tarihten aldıkları dersleri göz ardı ettiği ileri sürülmüştür. Zira ister yeni kurulsun isterse uzun zamandır varlık gösterecek tüm terör örgütlerinin; diğer terör örgütlerinin bilgileri, deneyimleri, başarıları ve hatalarını gözlemleyip analiz ederek kendilerine has yeni taktikler, stratejiler ve hedefler geliştirdiklerine dikkat çekilmiştir. Mevzubahis dalgalardan ve eleştirilerden referansla, günümüzde terörizmin eş zamanlı farklı ideolojilerden beslenen ve yine siyasal şiddetin eylemselliğinden birbirleriyle örtüşen bir metodoloji benimsediği görülmektedir. Yine bu açıdan bakıldığında, devlet ve devlet-dışı silahlı

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr. Öğr. Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

aktörlerin aralarındaki ilişkinin eskisi gibi ‘örtülü’ ve ‘gayri-meşru’ addedilmediği görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle, artık devletlerin diğer devlet-dışı silahlı aktörlerle aralarındaki ilişki daha ‘aleni’ ve ‘meşru gerekçelere’ dayanmaktadır. Aktörler arasındaki ilişki eskiye nazaran gittikçe grileşmekte, bu da sınırların daha bulanık bir hale gelmesine yol açmaktadır. Literatürde “vekâlet savaşları” olarak tanımlanan bu hakikat, bir taraftan aktörler arasındaki kirliliği ilişki ağını; diğer taraftan da terör örgütlerinin eylemlerine siyasi, askeri, diplomatik ve hukuki yönlerden nasıl meşruiyet kazandırıldığını göstermektedir.

Türkiye özelinde değerlendirdiğimizde, Türkiye’nin farklı dönemlerde dört terör dalgasıyla da yüzleşmek zorunda kaldığına dikkat çekilmelidir. Bu anlamda Türkiye’nin farklı saiklerle kurulan, çok çeşitli motivasyonlarla hareket eden, insan kaynağı temini ve eylem yöntemleri itibarıyla son derece esnek ve koşullara hızla adapte olabilen terör örgütleriyle uzun soluklu ve çetin bir mücadele tecrübesi vardır. Nitekim Türkiye’de yaşam alanı bulan MLKP, DHKP-C, PKK, İBDA-C, Hizbullah gibi muhtelif ideolojik argümanlarla farklı hedef kitlelerine yönelen çok sayıdaki terör örgütünden bahsetmek mümkündür. Ne var ki, Türkiye’deki lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde, akademi çalışmalarının en çok “Sol Dalga” ve “Küresel İslam Hilafeti” kurma amacıyla hareket eden terör örgütlerinden etkilendiği açıktır.

3. TERÖR VE TERÖRİZMLE İLGİLİ PROGRAMLARIN MÜFREDATLARININ İNCELENMESİ

Terörizm konusunda Türkiye’de yayımlanan tez sayısında kayda değer bir artış yaşanmaktadır. Bu bağlamda, terörizm çalışmaları üniversite enstitülerinde bir program ya da eğitim programlarında ders olarak karşımıza çıkmaktadır.

2001 yılında yüksek lisans ve doktora eğitimine başlayan Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, terörizm adıyla olmasa da “Uluslararası Güvenlik ile Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi” programları kapsamında terörizm içerikli dersler vermeye başlamıştır. Ancak Türkiye’de terörizm alanında ilk lisansüstü eğitim, 2002 yılında Kara Harp Okulu (KHO) Savunma Bilimleri Enstitüsü’nde (SAVBEN) başlamıştır. İlk önce 2002’de “Uluslararası Güvenlik ve Terörizm” bilim dalında yüksek lisans eğitimi açılmış; 2006 yılında ise aynı alanda doktora eğitimi verilmeye

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

başlanmıştır (Avcı & Demir, 2017, s. 18) Yüksek lisans eğitimi 2002’de başlamasına karşın, 2006 yılına kadar terör dizinli herhangi bir lisansüstü teze rastlanılmamıştır. 2006 yılında ise “terör” dizini taşıyan tek lisansüstü tez Kara Harp Okulu Komutanlığından yayımlanan “Türkiye’de Terör Örgütleri Tarafından Gerçekleştirilen İntihar Saldırılarının Sosyolojik ve Psikolojik Açından İncelenmesi ve Önleme” konulu yüksek lisans tezi olmuştur. Polis Akademisi’nden ilk tez ise 2007 yılında yayımlanmıştır. Bu tez; “PKK Terör Örgütünün Siyasal Alan ve Legalleşme Faaliyetleri (1975-2006)” konulu bir Yüksek Lisans tezidir. 2016 yılında kurulan Milli Savunma Üniversitesi’nden yayımlanan terör dizinli 2 adet lisansüstü tez ise 2019 ve 2020 yıllarında yayımlanmıştır.

Bu tezlerden ilki “Terörizm Niteliğindeki Faaliyetler Karşısında Meşru Müdafaa Hakkı ve Türkiye’nin Bu Kapsamda Suriye’de İcra Ettiği Harekâtlar” konulu yüksek lisans tezi iken; diğeri “Örgütlü Suçlarla Mücadelede Matris Organizasyon” konulu doktora tezidir. Polis Akademisi ve Kara Harp Okulu’ndan yayımlanan terör dizinli ilk doktora tezleri ise 2010 yılında yayımlanmıştır.

Doğrudan terörizmle ilgili lisansüstü eğitim programı bulunmayan Polis Akademisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ), Marmara Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi ve İstanbul Ayrınsaray Üniversitesi gibi bazı üniversitelerde istihbarat, güvenlik ve strateji gibi konularda lisansüstü eğitim verilmektedir. Bu programlarda terörizm içerikli dersler bulunmaktadır. Örneğin Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı Uluslararası Güvenlik Yüksek Lisans Programı içerisindeki derslerden birisi “Terörizm Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar” isimli derstir.

Bu ders kapsamında, mevcut terör tehditlerinin devlet politika ve stratejilerini nasıl şekillendirdiği ele alınmaktadır. Bu minvalde, 11 Eylül sonrası küresel terörizm sorununun farklı açılardan değerlendirildiği kaydedilmektedir. Ayrıca terörizm çalışmalarında paradigmanın değişmesine yönelik tartışmalar, eski ve yeni terörizm, devlet terörizmi, iç savaş ve çatışma bölgeleri, şiddet içeren söylem ve deradikalizasyon gibi konuların ders kapsamında işlendiği belirtilmektedir (Polis Akademisi, 2022). Diğer

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

üniversitelerde bulunan terörizm konulu dersler de içerik yönünden Polis Akademisi’ndeki bu derse yakındır.

Milli Savunma Üniversitesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, doğrudan terörizmle ilgili lisansüstü eğitimi vermektedir. Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü içerisinde terörizm çalışmaları kapsamında “Uluslararası Güvenlik ve Terörizm” bölümü bulunmaktadır. Keza Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi’nde bu bölüm Güvenlik Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yer alırken (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, 2022a); Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nde Sosyal Bilimler Enstitüsü içinde bulunmaktadır (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2022).

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Milli Savunma Üniversitesindeki Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programında; 5 ders güz döneminde 5 ders bahar döneminde olmak üzere toplam 10 tane ders bulunmaktadır. Güz döneminde; Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği, Uluslararası Terörizm ve Şiddet, Güvenlik Odaklı Uluslararası İlişkiler Teorileri, Stratejik Düşüncenin Temelleri ve Küreselleşme ve Güvenlik dersleri yer almaktadır. Bahar döneminde ise Seminer, Uluslararası Hukukta Güncel Meseleler, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma, Uluslararası Politikada Ortadoğu ve Güvenlik Sorunları, Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik dersleri müfredata dahil edilmiştir.

Seminer dersi hariç bu derslerin hepsi 3 kredili derslerdir. Dersi veren hocalar arasında sivil ve askeri nosyona sahip pek çok isim bulunmaktadır. Dersler arasında direkt olarak terörizmi konu alan “Uluslararası Terörizm ve Şiddet” isimli ders dikkat çekmektedir. Bu derste; farklı anlamları ile terörizm kavramı üzerinde durulmaktadır. Bu ders kapsamında; 19. Yüzyılın ikinci yarısında Rusya’da ortaya çıkan anarşist terör dalgası, sömürgecilik karşıtı terörizm, sol ideoloji temelli terörizm ile eylemlerini inançlarla açıklamaya çalışan son terör dalgası analiz edilmektedir. Bu bağlamda özellikle El Kaide ve DEAŞ /İŞİD terör örgütleri incelenmektedir (Milli Savunma Üniversitesi, 2022b).

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Tablo-1 Milli Savunma Üniversitesindeki Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı Dersler (Kaynak: Milli Savunma Üniversitesi, 2022b.)

Kod	Yarıyıl	Ders	Kredi	AKTS	Tür
ALP	Güz	Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği	3	12	Z
ALP	Güz	Uluslararası Terörizm ve Şiddet	3	12	Z
ALP	Güz	Güvenlik Odaklı Uluslararası İlişkiler Teorileri	3	12	Z
ALP	Güz	Stratejik Düşüncenin Temelleri	3	12	S
ALP	Güz	Küreselleşme ve Güvenlik	3	12	S
Kod	Yarıyıl	Ders	Kredi	AKTS	Tür
ALP	Bahar	Seminer	-	12	Z
ALP	Bahar	Uluslararası Hukukta Güncel Meseleler	3	12	Z
ALP	Bahar	Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma	3	12	Z
ALP	Bahar	Uluslararası Politikada Ortadoğu ve Güvenlik Sorunları	3	12	S
ALP	Bahar	Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik	3	12	S

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programında; 5 zorunlu, 7 seçmeli olmak üzere toplam 12 ders bulunmaktadır (Tablo 2). Zorunlu dersler; Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Uluslararası Güvenlik Kuramları, Siyasal Şiddet ve Terörizm, Seminer ve Güvenlik Hukuku şeklindedir. Orta Doğu ve Terörizm, Ayaklanmalara Karşı Koyma ve Terörizmle Mücadelede İstihbarat, Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele, Terörizmin Finansmanı ve Mücadele Yöntemleri, Savaş-Çatışma ve Terörizm Veri Tabanları, İstihbarata Giriş ve Bölgesel Güvenlik Politikaları başlıklı dersler ise seçmeli dersler olarak sıralanmıştır.

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

İlk olarak “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” dersinde, öğrencilerin bu yöntemlere uygun olarak tez, makale ve araştırma raporu yazabilecek yeterliliğe ulaşması hedeflenmektedir. Literatür taramasına dayalı akademik araştırma yapma ve bilimsel etik çerçevesinde veri kullanma becerisinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. “Uluslararası Güvenlik Kuramları” dersinde ise başlıca uluslararası güvenlik kuramları, temel varsayımları, ana kavramları ve önemli sorunsallar analiz edilmektedir.

Ders kapsamında uluslararası güvenlik çalışmalarının tarihsel gelişimi ve uluslararası güvenlik kuramlarının güçlü ve zayıf yönleriyle ele alınmaktadır. “Siyasal Şiddet ve Terörizm” dersinde siyasal şiddet olgusunun kökenleri ve günümüze yansımaları terörizm kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Dünya tarihinin farklı evrelerinde terörizmin geçirdiği ideolojik, örgütsel ve yönetsel değişiklikler ele alınmaktadır. Dersin temel amacı; terör örgütlerinin farklı coğrafyalarda nasıl örgütlendiği ve günümüzde terörizmin uluslararası siyasetin bir aracı haline geldiği konularını işlemektir. “İstihbarata Giriş” dersinde ise istihbarat teorileri, temel kavramları, tarihsel arka planı, sınırlılıkları ele alınmaktadır. Dersin amacı; veri toplama disiplini, işleme, analiz teknikleri, istihbarata karşı koyma, denetim ve örtülü operasyonlara dair bilgi vermektir.

Dersin bir diğer amacı ise, istihbarat faaliyetlerinin ulusal güvenlik stratejilerinin belirlenmesi ve karar alma süreçlerindeki rolüne işaret etmektir. “Bölgesel Güvenlik Politikaları” isimli dersin temel amacı; Türkiye’nin ilgi ve etki alanındaki çevre ülkelerde gerçekleşen güvenlik sorunlarının bütüncül ve bölgesel bir anlayışla tartışılmasıdır.

Ders temelde teorik alt yapı ve devamında dört bölge özelinde ele alınmaktadır. Bölgesel konular jeopolitik yönü ve temel sorun alanları çerçevesinde analiz edilmektedir. “Orta Doğu ve Terörizm” dersinde ise geçmişten günümüze Orta Doğu’da görülen ve uluslararası güvenliği etkileyen sorunların tartışılması hedeflenmektedir.

Orta Doğu’da temel dengeler, bu dengelerin devletlerin iç siyasal yapıları ve birbirleriyle olan ilişkileri, terörizm, iç savaş, devletlerarası savaşlar, devrimler, halk ayaklanmaları ve toplumsal sorunları ele alınmaktadır. “Seminer” dersinde ise öğrencinin nasıl araştırma yapması gerektiğinin yöntem ve usullerinin belirtilmesi hedeflenmektedir (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, 2022b) .

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

Bahar döneminin zorunlu dersi olan “Güvenlik Hukuku”, terörizme karşı güç kullanmanın hukuki çerçevesini değerlendirmektedir. Bu kapsamda güvenlik hukukuna ilişkin kavramlar, Türk hukukunda terörizm ve örgütlü suçlar, terörizme karşı kolluk tedbirlerinin uygulanması ve terörizme karşı devletin ülkesi dışında askeri güç kullanmasının hukuksal temelleri ele alınmaktadır.

“Ayaklanmalara Karşı Koyma ve Terörizmle Mücadelede İstihbarat” dersinde ayaklanmalara karşı koyma yöntemleri, terörizmle mücadele araçları ve istihbaratın bu kapsamdaki kullanımı konuları işlenmektedir. “Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele” dersinde terör örgütleri her yönüyle işlenmekte; Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti’nin terörle mücadele stratejileri ele alınmaktadır.

İlk olarak, 19. yüzyılda başlayan milliyetçilik hareketleri, sosyalist fikirler, reform hareketleri ve siyasallaşan terör mercek altına yatırılmaktadır. Ardından, Cumhuriyet’ten önceki ve Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki ayaklanmalar analiz edilmektedir. Son olarak ise Soğuk Savaş sonrası dönemde etnik, mezhebi ve dini terörizme odaklanılmaktadır. “Terörizmin Finansmanı ve Mücadele Yöntemleri” isimli seçmeli derste ise terörizmin finansmanı olgusunun kavramsal ve teorik açılardan incelenmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda terör örgütleri tarafından finansal kaynakların elde edilmesi, transferi ve saklanması için icra edilen faaliyet ve yöntemler üzerinde durulmaktadır. Buna ilave olarak terörizmin finansmanı ile mücadelede kullanılan yöntem ve uygulamalar incelenmektedir. “Savaş, Çatışma ve Terörizm Veri Tabanları” isimli derste ise aşırı sağ kökenli terör örgütleri ele alınmaktadır (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, 2022b).

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

Tablo-2 Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm
2020-2021 Güz Dönemi Ders Konu Kapsamları (Kaynak: Jandarma ve Sahil
Güvenlik Akademisi, 2022b.)

Yarıyıl	Ders	Tür
Güz/Bahar	Araştırma Yöntem ve Teknikleri	Z
Güz	Uluslararası Güvenlik Kuramları	Z
Güz	Siyasal Şiddet ve Terörizm	Z
Güz	İstihbarata Giriş	S
Güz	Bölgesel Güvenlik Politikaları	S
Güz	Orta Doğu ve Terörizm	S
Güz/Bahar	Seminer	Z
Bahar	Güvenlik Hukuku	Z
Bahar	Ayaklanmalara Karşı Koyma ve Terörizmle Mücadelede İstihbarat	S
Bahar	Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele	S
Bahar	Terörizmin Finansmanı ve Mücadele Yöntemleri	S
Bahar	Savaş, Çatışma ve Terörizm Veri Tabanları	S

“Uluslararası Güvenlik ve Terörizm” Tezli Yüksek Lisans Programı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Dönemi itibarıyla yüksek lisans öğrencisi kabulüne başlamıştır. 6 adet zorunlu, 2 adet seçmeli olmak üzere toplam 8 tane mevcuttur. Zorunlu dersleri arasında Güvenlik Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri, Seminer, Tez Çalışmaları ve Uzmanlık Alan Dersleri bulunmaktadır (Tablo-3). Fakat seçmeli dersler kapsamında (Tablo 4 ve 5) program birçok seçenek sunmaktadır. Bu seçeneklerden bazıları; Avrupa Güvenliği 1, Bölgesel Güvenlik ve Güncel Sorunlar, Düşük Yoğunluklu Çatışma ve Terörizm, Küreselleşme Ulus-

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr. Öğr. Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Devlet ve Terörizm, Siber Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları, Sınırşan Örgütlü Suç ve Terörizm, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm, Politik Psikoloji, Milli Güvenlik, Siber Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları, Terörün Finansmanı dersleridir (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2022).

Tablo-3 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Tezli Yüksek Lisans Programı Zorunlu Dersler (Kaynak: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2022).

Ders	Yarıyıl	Tür
1. Dönem		
Güvenlik Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri	Güz	Zorunlu
Seç-01	Güz	Seçmeli
2. Dönem		
Seminer	Bahar	Zorunlu
Seç-02	Bahar	Seçmeli
3. Dönem		
Tez Çalışmaları 1	Güz	Zorunlu
Uzmanlık Alan Dersi 1	Güz	Zorunlu
4. Dönem		
Tez Çalışmaları 2	Bahar	Zorunlu
Uzmanlık Alan Dersi 2	Bahar	Zorunlu

Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN

Tablo-4 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Tezli Yüksek Lisans Programı Seçmeli Dersler-Güz (Kaynak: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2022).

Ders	Yarıyıl	Tür
Avrupa Güvenliği 1	Güz	Seçmeli
Bölgesel Güvenlik ve Güncel Sorunlar	Güz	Seçmeli
Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası	Güz	Seçmeli
Değerler Eğitimi	Güz	Seçmeli
Düşük Yoğunluklu Çatışma ve Terörizm	Güz	Seçmeli
Küreselleşme Ulus-Devlet ve Terörizm	Güz	Seçmeli
Milli Güvenlik	Güz	Seçmeli
Orta Doğu/Kafkaslar/Orta Asya Güvenliği	Güz	Seçmeli
Politik Psikoloji	Güz	Seçmeli
Sınıraşan Örgütlü Suç ve Terörizm	Güz	Seçmeli
Terör ve Mücadele Yöntemleri	Güz	Seçmeli
Terörizmin Siyasal ve Toplumsal Dinamikleri	Güz	Seçmeli
Türkiye-Ab İlişkileri	Güz	Seçmeli
Uluslararası Güvenlik	Güz	Seçmeli
Uluslararası Güvenlik Teorileri	Güz	Seçmeli
Uluslararası Güvenlik ve Strateji Konuları	Güz	Seçmeli
Uluslararası Güvenlik ve Terörizm	Güz	Seçmeli

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

Tablo-5 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Terörizm
Tezli Yüksek Lisans Programı Seçmeli Dersler-Bahar (Kaynak: Nevşehir Hacı
Bektaş Veli Üniversitesi, 2022).

Ders	Yarıyıl	Tür
Avrupa Güvenliği 2	Bahar	Seçmeli
Çevresel Değişim ve Uluslararası Güvenlik	Bahar	Seçmeli
Güvenlik Yönetişimi	Bahar	Seçmeli
Kamu Diplomasisi	Bahar	Seçmeli
Orta Asya'da Güvenlik Sorunları	Bahar	Seçmeli
Siber Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları	Bahar	Seçmeli
Terörizm ve Siyasal Şiddet	Bahar	Seçmeli
Terörle Mücadele Demokratikleşme ve İnsan Hakları	Bahar	Seçmeli
Terörün Finansmanı	Bahar	Seçmeli
Türkiye-Ab İlişkileri 2	Bahar	Seçmeli
Uluslararası Güvenlik ve Strateji Konuları 2	Bahar	Seçmeli
Uluslararası Güvenlik ve Terörizm	Bahar	Seçmeli
Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları	Bahar	Seçmeli

SONUÇ

Anglo-Amerikan akademik anlayışın egemenliği altında gelişen terörizm çalışmaları; 11 Eylül terör saldırılarını müteakiben gerek celp ettiği akademik ilgi gerekse literatüre genişlik ve derinlik kazandıran araştırma konusu ve ürün yelpazesıyla ‘altın çağını’ yaşamaya başlamıştır. Her ne kadar terörizm çalışmalarının akademik bir disiplin olarak ele alınıp alınmaması gerektiği uzunca süredir tartışılabilen bir husus olsa ve yine terörizm araştırmalarının metodolojik sorunlarına yöneltilen eleştiriler devam etse de Batının terörizm araştırmalarında kaydettiği gelişmeler nicel

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

ve nitel açıdan pozitif yönlü bir trend çizmektedir. Buna mukabil, Batıdan çok daha fazla ve çeşitlilik arz eden terör saldırılarına hedef olan Türkiye’nin, on yıllardır sürdürdüğü terörizmle mücadelesini ulusal ve uluslararası literatüre kazandırması oldukça geç bir döneme tekabül etmiştir.

Bu anlamda, Türkiye’nin terörizm çalışmalarına yönelttiği akademik ilginin sınırlılığı, kurumsallaşma süreci ve seviyesine olumsuz yönde tesir etmiştir. Lakin bu durumu salt terörizm çalışmalarına atfetmek hatalı bir yaklaşımdır; zira Türkiye’nin Uluslararası İlişkileri akademik bir disiplin olarak kabulü ve kurumsallaştırması da fazlasıyla gecikmiş bir süreçtir. Diğer bir izahla, Türkiye’nin genel itibarıyla Uluslararası İlişkiler disiplini ve bununla ilintili yeni akademik disiplinler yahut altında teşekkül ettirilen çalışma alanlarında, Batı akademisi ve literatürüne oldukça geç angaje olduğunu söylemek mümkündür.

Mevzubahis gecikmişliğin bir getirisi olarak Türkiye’de terörizm çalışmalarının niceliği ve niteliği henüz istenilen seviyeye ulaşmamış; ayrıyeten, çalışmalardaki ‘nicel artış’ ile ‘nitel kalite’ arasındaki makas aralığı ziyadesiyle geniş kalmıştır. Bu bağlamda lisansüstü tez sayılarının son yıllardaki artışına rağmen; tezlerin özellikle belli başlı üniversitelere yoğunlaşması, tezlerin kapsam ve muhteviyatı, birincil ve ikincil kaynakların kullanımı, metodoloji, veri toplama teknikleri vb. hususlarda hızla iyileştirmeye gidilmesi gerektiği görülmüştür. Keza Türkiye’deki üniversitelerde uluslararası güvenlik ve terörizm çalışmalarının giderek artan popülaritesine rağmen; yüksek lisans programlarına karşın doktora programlarının çok daha az olduğu, bilahare çok az sayıda üniversitenin program hakkında yeterli bilgi verip müfredatlarını erişime açtığı ve dahası az sayıdaki müfredatın kapsam ve içerik açısından doyurucu olduğu tespit edilmiştir. Bunlara ilaveten, ancak az sayıdaki üniversitenin özel uzmanlık gerektiren derslere programlarında yer verdiği; bunun sadece programın hazırlanmasındaki hata ve eksiklikten değil, aynı zamanda terör ve terörizmle ilgili alan uzmanı akademisyen yetersizliğinden kaynaklandığı not düşülmelidir. Son olarak Türkiye’deki lisansüstü terörizm çalışmalarının Hukuk, Ekonomi, Psikoloji, Sosyoloji, Din, Turizm, Gazetecilik vb. alanlarda yapılan araştırmalarla nispeten multidisipliner ve interdisipliner bir yaklaşımla ele alındığı; buna karşın, hakikatte terörizm çalışmalarının sırasıyla Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler ve Siyasal Bilgilerin baskın nüfuzu altında ilerlediği belirtilmelidir.

**Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN**

KAYNAKÇA

- Acharya, A., ve Buzan, B. (2019). International Relations 1919–1945: The First Founding of the Discipline . In *The Making of Global International Relations: Origins and Evolution of IR at its Centenary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Akgül, S. A. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri . *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(30), 43-73.
- Altuntaş, E. O. (2009). *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*. İmge Kitabevi.
- Anadolu Ajansı. (2020). *Yeni Zelanda’da camilere terör saldırısı düzenleyen Tarrant’a ömür boyu hapis cezası*. Erişim tarihi: 15 Ocak 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yeni-zelandada-camilere-terror-saldirisi-duzenleyen-tarranta-omur-boyu-hapis-cezasi/1954502>
- Avcı, E. ve Demir, C. K. (2017). Terörizm Çalışmaları: Türkiye’deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 13(26), 1-44.
- Baldwin, D. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, 23 , 5-26.
- Beşe, E. (2002). *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*. Seçkin Yayınları.
- Bilir, H. (2009). *Terör-Medya ve Devlet*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Bowie, N. G. (2020). 40 Terrorism Databases and Data Sets: A New Inventory. 14(1), 54-66.
- Brauch, H. G. (2012). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. In M. Aydın, *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları .
- Brian, J. M. (1974, June). *International Terrorism: A New Kind of Welfare*. Retrieved 2021 December, from The RAND Corporation, Erişim tarihi: 10 Ocak 2022, <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2008/P5261.pdf>
- Buzan, B. ve Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge University Press.
- Crawford, N. C. (1991). Once and Future Security Studies. *Security Studies*, 1(2), 283-316.

**Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN**

- Çankaya, M. A. (1954). *Mülkiye Târîhi ve Mülkiyeliler*. Örnek Matbaası.
- Demir, C. K. ve Engin Avcı. (2018). Turkish Terrorism Studies: A Preliminary Assessment. *All Azimuth*, 7(1), 21-44.
- Derin, G., Ziyalar, N. ve Aşicioğlu, F. (2020). Türkiye’de Terör Üzerine Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences*, 17(1), 58-72.
- Gordon, A. (2005). Terrorism as an Academic Subject after 9/11: Searching the Internet Reveals a Stockholm Syndrome Trend. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28(1), 45-59.
- Hoffman, B. (1998). *Inside Terrorism* . Columbia University Press.
- Jackson, R. (2012). The Study of Terrorism 10 Years After 9/11: Successes, Issues, Challenges. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(32), 1-16.
- Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi. (2022a). *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm*. Erişim tarihi: 18 Ocak 2022, <http://www.jsga.edu.tr/guvben/uluslararasi-guvenlik-ve-terorizm>.
- Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi. (2022b). *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm: 2020-2021 Güz Dönemi Ders Konu Kapsamları*. Erişim tarihi: 18 Ocak 2022, <http://www.jsga.edu.tr/guvben/uluslararasi-guvenlik-ve-terorizm>
- Lum, C., Kennedy, L. W. ve Sherley, A. (2006). Are counter-terrorism strategies effective? The results of the Campbell systematic review on counter-terrorism evaluation research. *Journal of Experimental Criminology*, 2(4), 489-516.
- Matusitz, J. (2013). *Terrorism and Communication: A Critical Introduction*. SAGE Publications.
- Milli Savunma Üniversitesi. (2022a). *Kara Harp Okulu Tarihçesi*. Erişim tarihi: 19 Ocak 2022, <https://kho.msu.edu.tr/hakkinda/tarihce.html>
- Milli Savunma Üniversitesi. (2022b). *Güvenlik Araştırmaları Ana Bilim Dalı*. Erişim tarihi: 19 Ocak 2022, https://kho.msu.edu.tr/akademik/enstitu/enstitu_yeni_sayfa/03_AKADEM%C4%B0K/

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr.Öğr.Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

ANA%20B%C4%B0L%C4%B0M%20DALLARI/08_GUVENLIK_
ARASTIRMALARI_ANA_BILIM_ DALI.pdf

- Morgan, P. M. (1999). Liberalist and realist security studies at 2000: Two decades of progress? . *Contemporary Security Policy*, 20(3), 39-71.
- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. (2022). *Programlar Hakkında Bilgi*. Erişim tarihi: 17 Ocak 2022, <http://ects.nevsehir.edu.tr/ects/bilgipaketi/dil/tr/bolum/801022/sayfa/1/donem/2013>
- Polis Akademisi. (2022). *Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ders İçerikleri*. Erişim tarihi: 18 Ocak 2022, <https://gbe.pa.edu.tr/ders-icerikleri.html>
- Ranstorp, M. (2009). Mapping terrorism studies after 9/11: An academic field of old problems and new prospects. In R. Jackson, M. B. Smyth, & J. Gunning, *Critical Terrorism Studies*. Routledge.
- Rapoport, D. C. (2004). The Four Waves of Modern Terrorism. In A. K. Cronin, & J. M. Ludes, *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* (pp. 46-73). Georgetown University Press.
- Schmid, A. P. ve Jongman, A. J. (1988). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. North-Holland: Transaction Books.
- Schuurman, B. (2020). Research on Terrorism, 2007–2016: A Review of Data, Methods, and Authorship. *Terrorism and Political Violence*, 32(5), 1011-1026.
- Silke, A. (2004). An Introduction to Terrorism Research. In A. Silke, *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*. London: Frank Cass. Retrieved from Andrew Silke, “An Introduction to Terrorism Research” in *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, (ed) Andrew Silke, London: Frank Cass, 2004, s. 25-28.
- Silke, A. ve Schmidt-Petersen, J. (2017). The Golden Age? What the 100 Most Cited Articles in Terrorism Studies Tell Us. *Terrorism and Political Violence*, 29(4), 692-712.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2022). Terörle Mücadele Kanunu. Erişim tarihi: 20 Ocak 2022, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

***Türkiye’de Terörizm Çalışmaları: Lisansüstü Tez ve Program
Müfredatlarının İncelenmesine Dair Bir Analiz
Dr. Öğr. Üyesi Merve SEREN ve Elif GÜLTEKİN***

- Tepeciklioğlu, E. E. (2013). *Ege Akademik Bakış*, 13(3), 303-316.
- Terörizm Analiz Platformu. (2021). *Terörizm Analiz Platformu/Terrorism Analysis Platform*. Erişim tarihi: 12 Ocak 2022, <https://tap-data.com/analysis>
- Tickner, J. A. (2004). Feminist responses to international security Studies. *Peace Review*, 16(1), 43-48.
- Vennesson, P. (n.d.). Is Strategic Studies Rationalist, Materialist, and A-Critical? Reconnecting Security and Strategy. *Journal of Global Security Studies*, 5(3), 494–510.
- Weinberg, L., Pedahzur, A., & Hirsch-Hoefler, S. (2004, Winter). The Challenge of Conceptualizing Terrorism . *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 777–794.
- Yayla, A. (1990). Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XIV(1-4), 335-385.
- Youngman, M. (2020). Building “Terrorism Studies” as an Interdisciplinary Space: Addressing Recurring Issues in the Study of Terrorism . *Terrorism and Political Violence*, 32(5), 1091-1105.